

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

Anaokulu Çocuklarının
Mizaç Özelliklerinin Anne ve
Babaları Tarafından
Değerlendirilmesi

YÜKSEK LİSANS TEZİ

EMİ KOHEN

T. C.
Yükseköğretim Kurulu
Değerlendirme Merkezi
Danışman : Prof. Dr. Yurdal TOPSEVER

İZMİR — 1989

İ Ç İ N D E K İ L E R

TABLolar LİSTESİ

ÖZET

I.BÖLÜM

GİRİŞ.....	1
Konuya İlişkin Literatür İncelemesi.....	7
Araştırmanın Amacı.....	29
Araştırmanın Önemi.....	30
Araştırmanın Sayıltıları.....	31
Araştırmanın Sınırlılıkları.....	32

II.BÖLÜM

YÖNTEM.....	33
Denekler.....	33
Araştırmada Kullanılan Ölçme Araçları.....	34
Uygulama.....	41
Kullanılan İstatistiksel Teknikler.....	42

III.BÖLÜM

BULGULAR.....	43
---------------	----

IV.BÖLÜM

YORUM VE TARTIŞMA.....	56
------------------------	----

KAYNAKLAR.....	65
----------------	----

EKLER.....	69
------------	----

T E Ő E K K Ő R

Araştırmamın her aşamasında bana yol gösteren ve yardımlarını esirgemeyen danışmanım Prof.Dr.Yurdal TOPSEVER'e, yapıcı eleştirileri ve nerileri için Doç.Dr.Sezen ZEYTİN-OĞLU'na, uygulama aşamasındaki yardımları için Doç.Dr.Őeyda KOZCU'ya, kaynak konusunda bana yardımda bulunan Prof.Dr. Cahide AYDIN'a, verilerin analizindeki gayretleri için meslekdaşım Sonia AMADO'ya teŐekkürlerimi sunarım.

Araştırmanın gerçekleŐtirilmesinde bana yardımcı olan Ege Üniversitesi Uygulamalı Anaokulu ve amlık Anaokulu yönetici ve öğretmenlerine teŐekkürü borç bilirim.

Tüm Ğrenim hayatımda olduğu gibi araştırmamda da beni destekleyen ve yardımlarını esirgemeyen eŐime ve aileme teŐekkür ederim.

Emi KOHEN

1989

T A B L O L A R

TABLO 1: Anne ve Babaların Davranış Stili Anketindeki Dokuz Mizaç Boyutuna İlişkin İstatistiksel Değerler.....	44
TABLO 2: Her Boyut için Anneler ve Babalar Arasındaki İlişkiye Ait Korelasyon Katsayıları.....	45
TABLO 3: Anne ve Babaların Uyuşum Oranları Arasındaki Farklılaşmaya İlişkin z-Değerleri.....	46
TABLO 4: Farklı Mizaç Kategorileri Açısından Çocukların Anne ve Babaları Tarafından Değerlendirilmesi..	47
TABLO 5: Anne-Babaların Değerlendirmede Uyuştukları ve Uyuşmadıkları İki Grup Çocuğun Davranış Bozukluğu Puanlarındaki Farklılaşmaya İlişkin Değerlendirme.....	48
TABLO 6: Farklı Sosyo-Ekonomik Düzeyde Anne ve Babaların Değerlendirmede Uyuştukları ve Uyuşmadıkları Çocukların Davranış Bozukluğu Puanlarına İlişkin Değerlendirme.....	50
TABLO 7: Anne ve Babaların Değerlendirmede Uyuştukları ve Uyuşmadıkları Farklı Cinsiyete Sahip Çocukların Davranış Bozukluğu Puanlarına İlişkin Değerlendirme.....	51
TABLO 8: Sosyo-Ekonomik Düzeylere Göre Davranış Bozukluğu Puanlarına İlişkin Bilgiler.....	52
TABLO 9: Farklı Ekonomik Düzeylerden Elde Edilen Davranış Bozukluğu Puanlarına İlişkin Değerlendirme.....	53

TABLO 10: Cinsiyete Göre Davranış Bozukluğu Puanlarına İlişkin İstatistik Bilgiler.....	54
TABLO 11: Cinsiyetlere İlişkin Davranış Bozukluğu Puanlarının Ortalamalarının Farklılaşmasına İlişkin Bilgiler.....	54

Ö Z E T

Kişilik gelişimi ile ilgilenen araştırmacılar, erken bebeklik ve çocukluk dönemine ilişkin bazı davranış stillerinin ve mizaç özelliklerinin önemi konusunda görüşbirliğine varmışlardır. Yapılan araştırmalarda erken dönemlere ilişkin bu özelliklerin çevresel koşullarla etkileşmesi sonucunda ilerki yaşlarda normal yada problemlili kişilik gelişimine neden olabildikleri saptanmıştır. Bu noktada çocuğun mizaç özelliklerinin anlaşılması, tanınması ve buna uygun tepkilerin verilmesi sağlıklı bir gelişim için önem taşımaktadır. Çocuğun gelişimi üzerinde yönlendirici etkiye sahip olan anne ve babanın, çocuğun mizaç özellikleri ile çelişen isteklerinin ve beklentilerinin, çocuğu yeterince iyi tanımamalarından dolayı verecekleri yanlış tepkilerin çocuğun ileride davranış problemleri geliştirmesine neden olduğu yapılan araştırmalarda ortaya konmuştur. Bu araştırma, annenin ve babanın çocuğu mizaç özellikleri açısından ne şekilde tanıdıkları ve buna bağlı olarak aynı yada farklı tanımlarının çocuğun davranış bozukluğu geliştirme potansiyeline etkisinin incelenmesini amaçlamaktadır. Bu etki önce tüm grup için, daha sonra cinsiyet ve sosyoekonomik düzeyler için ayrı ayrı ele alınmıştır.

Araştırmanın denekleri, alt sosyoekonomik düzeyden 38, orta sosyoekonomik düzeyden 36 olmak üzere okul-öncesi çağıdaki 3-7 yaşlarındaki toplam 74 çocuktan oluşmaktadır. Çocukların mizaç özellikleri anne ve babalar tarafından fark-

lı zamanlarda değerlendirilen Davranış Stili Anketi'nden elde edilen verilerden hareketle saptanmıştır. Aynı çocukların davranış bozukluğu gösterip göstermedikleri ise sınıf öğretmenleri tarafından doldurulan Okulöncesi Davranış Envanteri'nden elde ettikleri puanlardan hareketle saptanmıştır.

Araştırma bulguları tüm grup için anne ve babaların çocuklarının mizaç özelliklerini değerlendirme konusunda yüksek düzeyde bir uyuşum göstermediklerini ortaya koymuştur. Çocukların yarısı için anne babaların değerlendirmeleri uyuşurken, diğer yarısı için uyuşum gözlenmemektedir. Anne-babanın uyuşum gösterdiği çocuklar ile uyuşum göstermediği çocukların davranış bozukluğu puanlarının tüm grup için toplam ve anksiyete-korku boyutunda anlamlı bir farklılaşma gösterdiği saptanmıştır. Sosyo-ekonomik düzeyler açısından uyuşum olan ve olmayan çocuklar arasında davranış bozukluğu puanları açısından anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Anne babanın değerlendirmede uyuşum gösterdiği kızlar ile uyuşum göstermediği kızların toplam davranış bozukluğu puanları arasında anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır. Ancak erkekler için istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Genel olarak kızlar ile erkekler arasında davranış bozukluğu puanları açısından anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur.

Tüm bulgular bir arada ele alındığında anne-babaların çocuklarının mizaç özelliklerini farklı değerlendirmelerinin nedenlerine açıklık getirecek yeni çalışmalara ihtiyaç

duyulmaktadır. Mevcut bilgilerin ışığında bu konuda kesin bir yorum yapılamamıştır.

Anne-babanın değerlendirmede uyuşum gösterdiği ve uyuşum göstermediği çocuklar arasında davranış bozukluğu puanı açısından saptanan anlamlı farklılaşma, çocuğu farklı değerlendiren anne-babanın çocuğa vereceği tepkilerin ve çocuğa ilişkin beklentilerinin farklılaşacağı ve çevredeki bu tutarsızlığın çocukta davranış bozukluklarına yol açtığı görüşü doğrultusunda yorumlanmıştır. Uyuşum olan grup ile olmayan grup arasında anksiyete-korku boyutunda davranış bozukluğu puanı açısından ortaya çıkan anlamlı farklılaşma, çevredeki bu belirsizliğin ve anne-babadan alınan tepkilerdeki bu tutarsızlığın çocukta genel bir anksiyete ve korku kaynağı yarattığını düşündürmektedir. Tüm grup için saptanan bu anlamlı farklılaşma, sosyoekonomik düzey değişkeni için saptanamamıştır. Bunun her düzeye düşen denek sayısının azlığından kaynaklandığı düşünülmektedir. Cinsiyet grupları değerlendirildiğinde ise erkekler açısından anlamlı bir farklılaşma bulunmamasına karşın, kızlar için toplam puanda anlamlı bir farklılaşma bulunmasında akla gelen olası bir açıklama kız çocukların içinde buldukları sosyal ilişkilere daha fazla duyarlı olabilecekleridir. Ancak sağlıklı bir yorum yapılabilmesi için daha kapsamlı araştırmalara ihtiyaç vardır.

Çocukların davranış bozukluğu puanlarının sosyoekonomik düzey grupları açısından farklılaşmamasının sağlıklı bir değerlendirmesini yapabilmek için daha kapsamlı çalış-

malara ihtiyaç vardır. Kız ve erkek çocuklar arasında sap-
tanan batıdaki alışmalarinkine benzer bir farklılaşmanın
yorumlanabilmesi için öğretmenlerden başka değerlendirme
kaynakları ile yapılacak çalışmalara gereksinim duyulduğu
öne sürülmüştür.

İleride yapılacak araştırmalarda, burada adı geçen öl-
eklerin Türkiye için standardize edilmesi, veri toplama
kaynağının güvenilirliği konusunda önemle durulması, örnekle-
min daha geniş tutulması, sosyo-ekonomik düzeylerin daha
kapsamlı olarak tanımlanması konularında öneriler getiril-
miştir.

I. B Ö L Ü M

G İ R İ Ő

Çocuklarla farklı açılardan da olsa ilişki içinde bulunan ve onlara bakım gösterme ve ilgilenme sorumluluğunu taşıyan gerek ebeveynler, öğretmenler, çocuk doktorları, psikiyatrlar gerekse psikologlar; çocuğun çevresinin (yaşam koşulları, ebeveynleri ile ilişkileri, sosyo-kültürel çevre) onun fiziksel ve psikolojik gelişimi üzerinde yönlendirici etkilere sahip olduğu inancını paylaşmaktadırlar.

Bu inanç çağlarboyu süregelen bilimsel çalışmalara, ampirik deneyimlere ve gelişim sürecine ilişkin kuramsal görüşlere dayanmaktadır. Kuramların bazıları psikanalitik kuramda olduğu gibi güdüsel öğeleri ve psikodinamik savunmaları vurgularken; bir başkası öğrenme kuramındaki gibi koşullanma ve algılamayı vurgular; bir diğeri ise sosyolojik kuramlarda olduğu gibi sosyal belirleyicileri vurgulayabilir. Ancak bu kuramların hepsi kişilik gelişimindeki bireysel farklılıkların, çevresel uyaranlar ve yaşam deneyimlerindeki farklılıktan kaynaklandığını kabul etmektedirler. Bu kuramların hepsi de, gelişimi "yeni doğan bebekteki sabit karakteristik özelliklerin ortaya çıkması" şeklinde tanımlayan statik görüşü reddetmektedirler.

Çevrenin bireyin psikolojik gelişimine etki eden belirleyici bir faktör olduğunu söylemekle, çevrenin bu konudaki tek belirleyici faktör olduğunu söylemek arasında büyük bir

fark vardır. Buna rağmen 1920'ler ile 1950'li yıllar arasında çevresel determinizmin oldukça egemen bir görüş olduğu ve organizmanın kendi karakteristik özellikleri ile çok az ilgilenildiği de bir gerçektir.

Çevre etkilerine çok daha fazla önem verilmiş olsa da bireysel farklılıkları aydınlatma konusunda bazı erken girişimlere de rastlanmaktadır. Örneğin Freud(1937), "her egonun başından itibaren kendisine ait eğilimlere sahip olduğunu" vurgulamıştır. Ayrıca Shirley(1931,1933) ve Gesell (1947) adlı araştırmacılar da çocukların davranışsal özelliklerinde belirgin birtakım bireysel farklılıklar olduğunu belirtmişlerdir. Bunlardan başka belli bazı alanlarda örneğin algısal tepkiler(Scholom, 1975); uyku ve yeme düzenleri(Hertzig, Birch, Thomas, Mendez, 1968); duygusal anlatımın yoğunluğu ve şekli(Someroff, 1975); sosyal tepkiselik(Schneirla ve Rosenblatt, 1961); otonom tepki örüntüleri(Kagan, 1971; Stone, Smith ve Murphy, 1973); biyokimyasal bireysellik(Horowitz, 1975; Haggard, Brekstad ve Skard 1960) gibi çocuklardaki bireysel farklılıkları ortaya çıkaran çalışmalar yapılmıştır. Ancak erken dönemlere ait bu bulgular ile ileriki psikolojik gelişim arasındaki ilişkiye bakan uzun vadeli araştırmalara rastlanmamıştır. Değişik alanlarda yapılan öncü çalışmalar psikolojik gelişim açısından bireysel farklılıkların sistemli ve kapsamlı bir temelini oluşturulması konusunda yetersiz kalmışlardır.

Thomas ve Chess adlı araştırmacılar bireysel farklı-

lıklar ve bunların uzun vadede psikolojik gelişim üzerindeki olası etkilerini incelemek amacı ile bu alandaki ilk boylamsal çalışmayı 1956 yılında başlatmışlardır. Bu boylamsal çalışmaya başlamadan önce yaptıkları ön çalışmalar sonucunda, ileriki gelişim üzerinde en etkili olabilecek bireysel farklılıkların davranış stili ya da mizaç olduğunu saptamışlardır.

Mizaç kavramı, çocuğun davranış stiline işaret eden bir kavramdır. Davranış stili, davranışın ne şekilde ya da nasıl(how) yapıldığına değinen genel bir terimdir. Mizaç terimi de kişinin yaptığı şeyi ne şekilde yaptığı ile ilişkili olarak kullanılan bir terimdir. Bu açıdan bakıldığında davranış stili teriminin, mizaç terimi ile aynı anlamı taşıdığı görülmektedir. Bu noktada her ikisi de davranışın 'ne kadar iyi' yapıldığı ile ilgilenen "yetenek"ten ve kişinin yaptığı işi 'neden' yaptığı ile ilgilenen "güdü"den farklılaşmaktadırlar. Ancak terimin karıştırılmasını önlemek amacı ile "mizaç" derken erken bebeklik döneminde belirgin olarak görülen stile yönelik(stilistic) karakteristiklere değinilmektedir. Oysa "davranış stili" daha kapsamlıdır ve çocukluk ya da yetişkinlikte ortaya çıkan karakteristikleri ve eğilimleri içerir.

Mizaç hiç bir zaman tek başına ele alınmaz . Daima bireyin yetenekleri, dürtüleri ve dış çevresel stresler ve olanaklar ile etkileşim içinde ele alınır. Bu karşılıklı etkileşim süreci davranış üzerinde bazı etkiler doğurur.

Sonuçta bazı önceki davranış örüntüleri pekiştirilebilir veya yeni davranış örüntüleri oluşabilir ya da mevcut davranış örüntülerinde bazı ufak değişiklikler olabilir. Yani mizaç değişmez bir özellik taşımamaktadır. Çevresel koşullardan etkilenmesi sözkonusudur.

Mizaç-çevre etkileşiminin yapısının irdelenmesinde L.J.Henderson(1913) tarafından geliştirilen "uyumun iyiliği" ("goodness of fit") kavramı ve bununla ilişkili olan uyum ve uyumsuzluk konusundaki düşünceler önem kazanmaktadır. "Uyumun iyiliği" çevrenin özelliklerinin, beklentilerinin ve isteklerinin, bireyin kendi kapasitesi, karakteristik özellikleri ve davranış stili ile uyum içinde olduğu durumlar sonucunda ortaya çıkar. Birey ile çevre arasında bu uyum olduğunda olumlu yönde bir gelişim söz konusudur. Bunun tam karşıtı, "uyumun azlığı"("poorness of fit") durumunda çevrenin beklentileri, istekleri ile bireyin kapasitesi ve davranış stili arasında bir uyumsuzluk söz konusu olur. Böyle bir durumda gelişimde sapmalar ve bozukluklar ortaya çıkar.

Henderson'nun "Uyumun iyiliği" kavramı; Kagan(1971) tarafından bebeklerin algısal şemaları ile yeni çevresel uyarımlar arasındaki etkileşimin incelemede kullanılan yaklaşım ile benzerlik göstermektedir. Kagan(1971), aşırı stresin mevcut bir şemadan sapma olduğu durumlarda ortaya çıktığını; yoksa yeni durumun yoğunluğunun veya değişkenliğinin tek başına aşırı strese yol açmadığını öne sürmektedir.

"Uyumun iyiliği" stres ve çatışmaların hiç olmadığı

bir durum şeklinde anlaşılmalıdır. Tam tersine gelişim süreci içinde, çocuk büyüdükçe yeni istekler ve beklentiler ortaya çıkar. Ancak bu istek ve beklentiler çocuğun gelişimsel potansiyeline uygun oldukları müddetçe davranış bozukluğuna neden olmazlar. Davranış bozukluğu, "uyumun azlığı" durumunda çevresel beklentiler ve isteklerin çocuğunkilerle uyum içinde olmadığı durumlar sonucu ortaya çıkan aşırı strese bağlı olarak oluşur.

New York Boylamsal Çalışması başladıktan 10 yıl sonra (1966) deneklerden 42 tanesinin davranış bozuklukları gösterdikleri saptanmıştır. Bu deneklere ilişkin veriler incelendiğinde, davranış bozukluklarının ortaya çıkmasında mizaç ile çevresel süreçler arasındaki etkileşimin önemi açıkça görülmüştür. Toplanan veriler patolojik özellik taşımayan normal mizaç özelliklerinin dahi çocuğun çevresi ile olumsuz etkileşim kurmasına ve davranış bozuklukları geliştirmesine neden olabileceğini ortaya koymuştur. Bu gerçeğin anlaşılması çok önem taşımaktadır. Çünkü çocuğun mizaç özelliklerinin anne ve babası tarafından doğru saptanması ve çocuğun eğitiminde buna uygun bir yol izlenmesi, davranış bozukluklarının gelişimini asgariye indirecek hatta yok edebilecektir. Örneğin yeni durumlara yavaş uyum sağlayan bir çocuk, bu mizaç özelliğinin annesi ve babası tarafından gerektiği şekilde ele alınmamasından dolayı çevresi ile sağlıklı bir etkileşime girebilir. Bu tür "yavaş ısınan" mizaca sahip bir çocuğun yeni bir duruma uyum sağlayabilmesi için zamana ihtiyacı vardır. Eğer anne veya babası çocuğu

hemen uyum sağlayamadığı için yeni durumdan uzaklaştırırlarsa, çocuk bu ve buna benzer durumlara uyum sağlamasını kolaylaştıracak olan repertuarı geliştirme şansını yitirecektir. Daha sonra diğer çocuklarla ilişki kurduğu zaman onlardan daha az deneyime sahip olacaktır. Bu ise çocuğun kendini dışlamasına, çekingenleşmesine ve belkide saldırgan davranış örüntüleri geliştirmesine yol açabilecektir.

Anne ve babanın çocuklarına yönelik istek ve beklentileri, çocuğa verdikleri tepkiler; çocuğu nasıl tanıdıklarıyla ilgilidir. Çocuğu tanımak söz konusu olduğunda çocuğun mizaç özelliklerinin bilinmesi, onun davranış stilinin anlaşılması önem kazanmaktadır. Çocuğun mizacı dikkat süresi, uyumluluk, uyarılma eşiği gibi çeşitli boyutların bir araya gelmesi ile oluşmaktadır. Anne-babanın çocuklarını bu boyutlar açısından ne kadar doğru tanıdıkları onların çocukla olan etkileşimi açısından önemlidir. Annenin ve babanın çocuğu farklı değerlendirmelerinin, çocuğa farklı tepkiler göstermelerine ve ona yönelik farklı beklentiler geliştirmelerine yol açması mümkündür. Çocuğun çevresinde bu tür bir tutarsızlık ve gelişkinin bulunmasının çocukta bazı davranış bozukluklarının ortaya çıkmasına yol açması da beklenebilir. Bu araştırmada, temel olarak, bu beklentilerin sınanması amaçlanmıştır.

Çocuğun mizaç özellikleri ve bu mizaç özelliklerinin ileriki psikolojik gelişime olan etkileri batı literatüründe pek çok araştırmacının konusunu oluşturmuştur. Ayrıca anne-baba ve çocuk ilişkisinin sağlıklı bir yapıda gelişmesinde,

klirik çalışmalarda çocuğa uygulanacak tedavi planının oluşturulmasında çocuğun davranış stilinin anlaşılmasının önemine ilişkin görüşler yaygınlık kazanmıştır. Ancak Türkiye'de bu konuya ilişkin herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. İleriki davranış bozukluklarının okulöncesi dönem gibi erken bir safhada saptanmasına ve bu bozuklukların tedavisinde çocuğun davranış potansiyeli gözönüne alınarak anne ve babaya daha etkili önerilerde bulunulmasına imkân tanıyan böyle bir konunun Türkiye'de de ele alınıp incelenmesi önemli görölmüştür.

KONUVA İLİŞKİN LİTERATÜRÜN İNCELENMESİ

Mizaç davranışın nasıl yapıldığına işaret eden genel bir terimdir. Önceden de belirtildiği gibi davranışın ne kadar iyi yapıldığı ile ilgilenen "yetenek"ten ve kişinin davranışı 'neden' yaptığı ile ilgilenen "güdü"den farklılaşmaktadır. Örneğin iki çocuk ele alalım, ikisi de yalnız başlarına giyinebilen, ikisi de bisiklet kullanmayı bilen çocuklar olsun. Ancak bu iki çocuk arasında hareket etmedeki çabuklukları, ya da yeni bir ortama uyum sağlamadaki kolaylıkları açısından farklılıklar olabilecektir.

Mizaç kişinin davranış stiline işaret eder. Çocuğun davranışlarını şekillendiren karakteristik temposunu, dikkatini, ruh halini ve huyunu davranışın bunlara benzer niteliklerini tanımlayan fenomenolojik bir terimdir.

Mizacın gelişimsel kuramlar ve klinik çalışmalar ala-

nının içine alınabilmesi için çocuklar arasındaki bu bireysel farklılıkların doğası hakkında daha fazla bilgiye ihtiyaç duyulmuştur. Bu bireysel farklılıkların belirlenmesi, bunların zaman içindeki sürekliliğinin incelenmesi ve çocuğun psikolojik gelişimi ile olan ilişkisinin saptanması önemli görülmüştür. Bu tür bir incelemenin ancak uzun süreli bir boylamsal çalışma ile mümkün olabileceğini düşünen Thomas ve Chess 1956 yılında başlattıkları "New York Boylamsal Çalışması"nda bebeklik döneminden başlayarak mizaç özelliklerini incelemeye girişmişlerdir.

New York Boylamsal Çalışmasında çok sayıda örneklem kullanılmıştır: Orta sosyo ekonomik düzeyden gelen 136 çocuktan oluşan bir örneklem; Porto Riko'lu 95 işçi sınıfı çocuklarından oluşan örneklem; İsrail'deki kibbutslarda yaşayan çocuklardan oluşan ufak bir örneklem; prematüre olarak doğmuş 68 çocuktan oluşan bir örneklem; hafif zekâ geriliği olan 52 çocuktan oluşan bir başka örneklem ve son olarak konjenital rubellası olan 243 çocuktan oluşan bir örneklem.

Çocukların davranışları hakkındaki bilgi, çocukların anne ve babaları ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Bu görüşmeler, çocuklar 1 yaşına gelene kadar 3 ayda bir, 1-5 yaşları arasında 6 ayda bir, daha ileriki yaşlar için yılda bir tekrarlanmıştır. Sorular anne ve babaların çocuğun davranışlarını yorumlamalarını engelleyecek şekilde sorulmuştur. Ayrıca anne-babanın verdikleri bilgilerin doğruluğunu kontrol etmek amacıyla, iki bağımsız gözlemci bir

grup çocuğu evlerinde gözlemişlerdir.

Anne-baba ile yapılan görüşmelerin yanısıra öğretmenlerle görüşülmüş, çocuğun evde, okulda ve psikolojik testler sırasında doğrudan gözlemleri yapılmıştır.

Toplanan veriler niteliksel ve niceliksel yöntemlerle incelenmiştir. Anne-babalardan elde edilen çocukların davranış stillerine yönelik bilgilerin içerik analizi yapılmıştır. Sonuçta her çocuğun bireysel davranış stilinin 9 farklı mizaç boyutunun bileşiminden oluştuğu saptanmıştır. Bu dokuz mizaç boyutu şunlardır:

1. AKTİVİTE DÜZEYİ (Activity level): Çocuğun hareketlerindeki mevcut motor öge. Çocuğun gün içinde aktif olduğu zamanların, aktif olmadığı zamanlara oranı; çocuğun yıkanırken, beslenirken, giydirilirken gösterdiği hareketliliği; emekleme, yürüme ve oyun örüntüleri bu kategoride ele alınmıştır.

2. RİTMİKLİK (Biyolojik düzenlilik) (Rhythmicity): Çocuğun herhangi bir fonksiyonunun zaman içerisindeki düzenliliği; uyku-uyanıklık, açlık, tuvalet düzenlerinin zaman içerisindeki tahmin edilebilirliği.

3. YAKINLAŞMA VEYA ÇEKİNGENLİK (Approach or withdrawal): Çocuğun değişik veya yeni bir uyarana (yeni bir yemek ya da kişi olabilir) yönelik ilk tepkisi.

4. UYUMLULUK (Adaptability): Çocuğun çevresindeki değişikliklere (ilk tepkisi ne olursa olsun) uyum sağlamadaki kolaylığı.

5. TEPKİLERİN YOĞUNLUĞU (Intensity of Reaction): Çocuğun gösterdiği tepkinin (olumlu ya da olumsuz) enerji düzeyi ya da kuvveti.

6. UYARILMA EŞİĞİ (Treshold of Responsiveness): Çocukta farkedilebilir bir tepki uyandırabilmek için gerekli olan uyarıcının yoğunluk düzeyi, şiddeti.

7. HUYLARIN NİTELİĞİ (Quality of Mood): Arkadaşça, memnun ve neşeli davranış miktarı ile düşmanca, huzursuz ve keyifsiz davranış miktarının karşılaştırılması.

8. DİKKAT DAĞILIMI (Distractibility): Çevresel bir uyarının ne kadar kolaylıkla çocuğu yaptığı bir faaliyetten alıkoyduğu.

9. DİKKAT SÜRESİ VE DEVAMLILIK (Attention Span and Persistence): Çocuğun belli bir işle meşgul olduğu zamanın uzunluğu. Dikkatini dağıtıcı öğelere rağmen yaptığı işi sürdürmesi de devamlılığı oluşturur.

New York Boylamsal Çalışmasından elde edilen verilerin faktör analizi sonucunda yukarıda sayılan 9 mizaç boyutunun belli kombinasyonlarının birarada ortaya çıktığı saptanmıştır. Bu şekilde çok sık ortaya çıkan 3 grup ayırılmıştır. Bunlar "kolay çocuk" (Easy child), "zor çocuk" (Difficult child), "yavaş ısınan çocuk" (Slow to warm-up child) olarak adlandırılmışlardır. Ancak deneklerin %35'i bu 3 gruba da girmemişlerdir. Bu 3 grubun dışında kalanlar "Arada Kalan Yüksek" (Intermediate High) ve "Arada Kalan Alçak" (Intermediate low) olarak adlandırılmıştır.

"Kolay Çocuk" kategorisindeki çocukların mizacına bakıldığında olumlu tavırlar, yüksek düzeyde ritmiklik, tepkilerin düşük yoğunluklu olması, yüksek derecede uyumluluk ve yeni durumlardan kaçınmama özelliklerinin yer aldığı görülmektedir. Bu çocuklar genelde düzenli olarak uyuyan ve yemek yiyen, genelde mutlu olan ve yeni durumlara kolay uyum sağlayan çocuklardır.

Yukarıda sözünü ettiğimiz mizaç kategorisinin tam tersi de mevcuttur. Bu kategorideki çocuklar "Zor Çocuk" olarak adlandırılır. Bu çocukların biyolojik işlevlerinde düzensizlik, yeni uyaranlara olumsuz tepkiler gösterme, negatif tavırlar, yavaş uyum gösterme gibi özellikler göze çarpar. Ancak bu çocuklar bir kez uyum gösterdikten sonra daha kolay ve tutarlı hareket ederler. Bu çocukların çevreleri ile uyumlu ya da uyumsuz etkileşimlerde bulunmayı öğrenmelerinde çevrelerindeki kişilere çok önemli görevler düşmektedir.

Üçüncü mizaç kategorisine giren çocuklar ise "yavaş ısınan çocuk" olarak adlandırılmışlardır. Bu çocukları "zor çocuk"lardan ayıran özellik yeni durumlardan, yeni şeylerden sessizce uzak durmalarıdır. Örneğin yeni bir yiyecekla karşılaştıklarında sessizce başını çevirir ve yiyeceği yavaşça ağzından çıkarırlar. Bu çocuklarda düşük aktivite düzeyi, içe kapanıklık, yavaş uyum gösterme, negatif tavırlar, düşük yoğunlukta tepkiler görülmektedir. Bu çocuklar yeni durumlara fazla zorlanmadan, birkaç kez tekrarlanan deneyimler sonucu alışabilirler. Ancak çocuğun

yeni durumla gerektiği kadar karşılaşmasını sağlamak çok önemlidir.

Bu üç kategorinin dışında kalan çocuklardan "zor çocuk" ile "yavaş ısınan çocuk" kategorileri arasında kalanlar "Arada Kalan-Yüksek" (Zor çocuk kategorisine daha yakın); "yavaş ısınan çocuk" ile "kolay çocuk" kategorileri arasında kalanlar "Arada Kalan-Alçak" (Kolay çocuk kategorisine daha yakın) olarak adlandırılmışlardır.

Çocuğun mizaç kategorisi ne olursa olsun çevresel koşulların çocuğun mizaç özellikleri ile uyumlu ya da uyumsuz bir yapıda olması, çocuğun psikolojik gelişiminin normal ya da patolojik bir yol izlemesini etkilemektedir.

Önceden de belirtildiği gibi mizaç fenomenolojik bir terimdir ve değişmez bir özellik taşımaktadır. Çocuğun çevre ile olan etkileşiminin doğasına bağlı olarak, çocuk büyüdükçe mizaç özellikleri pekişebilir ya da değişime uğrayabilir. Ancak mizacın bu tür bir özellik taşımasına karşın, kökeninde neler olduğu oldukça ilgi uyandıran bir soru olmuştur. Mizacın genetik bir komponentinin olup olmadığı, bebeklik dönemindeki mizaç özelliklerinin yapısal bir kaynağa mı sahip olduğu yoksa doğumsonrası dönemde annenin etkileri sonucunda mı belirlendiği hakkında çeşitli araştırmalar yapılmıştır.

Mizacın genetik komponentinin olup olmadığı konusunda yapılan çalışmalar, aynı cinsiyete sahip tek yumurta ve çift yumurta ikizlerinin karşılaştırılmasını içeren klasik

yöntemle gerçekleştirilmiştir.

Bu konudaki temel araştırma Anne Marie Torgersen tarafından Profesör Einar Kringlen gözetiminde Norveç'te yapılmıştır (1973). Bu çalışmada aynı cinsiyete sahip 53 ikiz çift kullanılmıştır. Bunların 34'ü tek yumurta, 16'sı çift yumurta ikizidir (3 çift hakkında kesin karara varılamamıştır). Çocuklar 2 aylıkken ve 9 aylık olduklarında aktivite düzeyi, ritmiklik, yakınlaşma/çekingenlik, uyumluluk, yoğunluk, uyarılma eşiği, huy özellikleri, dikkat dağılımı, dikkat süresi/devamlılık gibi mizaç boyutlarına ilişkin bilgiler anneleri ile yapılan görüşmeler sonucunda elde edilmiştir.

Tek yumurta ve çift yumurta ikizleri karşılaştırıldığında, genetik faktörlerin mizaç özelliklerinin gelişiminde önemli rol oynadıkları görülmüştür. Ölçülen bütün mizaç boyutlarında, tek yumurta ikizlerinin çift yumurta ikizlerine oranla daha çok benzerlik gösterdikleri saptanmıştır. Özellikle 2 aylıkken düzenlilik, uyarılma eşiği ve tepkilerin yoğunluğu boyutlarında tek ve çift yumurta ikizleri arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmuştur. İkizler 9 aylık olduklarında bu farklılaşma 9 boyutun hepsi için .001 düzeyinde anlamlı olmuştur.

New York Boylamsal Çalışmasının denekleri arasında da 9 ikiz çift mevcuttur. Bu çiftlerin 8 tanesinin mizaç özellikleri hakkında 3 yaşına gelene kadar veri toplanmıştır. Aynı veriler 26 tane ikiz olmayan kardeş çiftleri için de

elde edilmiştir. Ancak verilerin analizi sonucunda mizaç özelliklerinin genetik yapısını gösteren pek fazla bulguya rastlanmamıştır. Saptanan sonuçlar arasında genetik komponent göstergesine en fazla aktivite düzeyi, yoğunluk ve huyların niteliği boyutlarında rastlanmıştır (Rutter, Korn ve Birch, 1963).

Yine New York Boylamsal Çalışmasında tek yumurta ikizi olan iki kız çocuğu farklı ailelere evlâtlık verilmiş ve bu çocukların davranışlarına ilişkin veriler toplanmıştır. Elde edilen veriler mizaç konusunda genetik özelliklerin varlığını ortaya koymuştur. Çocukların ikisinin de okul-öncesi dönemde aynı mizaç özelliklerini taşıdıkları görülmüştür. Uyku düzenleri, olumsuz tepkilerinin yoğunluğu, aktivite düzeyleri, uyumlulukları, dikkat dağılımları boyutlarında benzer özelliklere sahip oldukları bulunmuştur (S.Chess, Ladimer ve Thomas).

Mizacın yapısal bir özellik taşıyıp taşımadığı konusunu incelemek üzere yapılan bir başka çalışmada (Matheny, Riese ve Wilson 1985) yeni doğmuş ikizler yaşamlarının birinci ve dördüncü günlerinde hassasiyet ve olumsuz tepkiler verme özellikleri ile gülümseme, memnuniyet ve olumlu tepkiler verme özellikleri açısından incelenmişlerdir. Bu çocuklar 9 aylık oldukları zaman bu boyutlarda aynı özellikleri taşıyıp taşımadıkları saptanmıştır. Sonuçlar neonatal davranışlar ile daha sonraki (9 aylıkken) mizaç ölçümleri arasında anlamlı bir benzerlik olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Mizaç ile genetik özelliklerin yanısıra, mizaç ile doğumöncesi ve doğum sırasındaki etkenler arasındaki olası ilişkiyi inceleyen araştırmacılar da mevcuttur. Carey, Lipton ve Meyers adlı araştırmacılar (1974), annenin hamilelik anksiyetisinin çocuğun davranış özellikleri üzerinde kalıcı bir etkisi olup olmadığını araştırmışlardır. Hamilelik anksiyetesine sahip annelerin çocukları ile normal annelerin çocukları arasında "zor çocuk" kategorisine girme oranı açısından anlamlı bir fark bulunmamıştır.

Sameroff ve Kelly annenin hamilelikteki duygusal sağlığının etkileri konusunda 300 çocuk üzerinde bir çalışma yapmışlardır. Sonuçta duygusal bozukluk gösteren annelerin çocuklarının diğer çocuklara oranla daha uyumsuz, daha gergin ve daha olumsuz huy özellikleri taşıdıklarını saptamışlardır (Temperament and Development, 1977).

Torgersen (1973) ikizlerle yaptığı çalışmada, 2 ile 9 aylık çocukların mizaç özellikleri ile erken doğum, hamilelik ve doğum sırasındaki komplikasyonların bir karşılaştırmasını yapmıştır. Sadece düşük aktivite düzeyi, düzensizlik, yavaş uyum gösterme ve düşük uyarılma eşiği boyutlarında istatistiksel açıdan anlamlı korelasyonlar saptanmıştır.

Bu konuda yapılmış bir başka çalışmada konjenital rubella ve hafif zekâ geriliği olan çocuklar kullanılmıştır. Konjenital rubellası olan çocukların annenin hamileliği sırasında kaptığı rubella virüsü nedeni ile doğumöncesi patolojiye maruz kaldıkları düşünülmektedir. Hafif zekâ geri-

liğine sahip çocukların ailelerinde başka kimsede zekâ geriliğini düşündürecek bulguya rastlanmaması ve zekâ geriliğine sebep olacak doğumsonrası etkenlere ilişkin bir delil bulunmaması nedeniyle bu çocukların da doğumöncesi ya da doğumsirasında bir travmaya maruz kaldıkları düşünülmektedir. Bu çocukların mizaçlarına ilişkin veri New York Boylamsal Çalışmasındaki protokollerden elde edilmiştir. Bu çocuklar ile normal çocuklar için elde edilen veriler karşılaştırılmıştır. Veriler incelendiğinde zor kategorisine girecek mizaç özelliklerine rubellalı ve geri zekâlı gruptaki çocuklar arasında daha sık rastlandığı görülmüştür. Ancak aradaki farklılık istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamıştır.

Mizacın kökenleri konusunda doğumöncesi ve doğumsirasındaki etkenlere ilişkin yapılan çalışmalar annelerin psikolojik bozukluğa ya da hamilelik sırasında belirgin anksiyeteye sahip olmaları durumunda, çocukların "Zor Çocuk" kategorisine girme olasılığının artacağını, çok kesin olmakla beraber, öne sürmektedirler. Diğer doğumöncesi ve doğumsirası travmaların mizaç özelliklerini anlamlı şekilde etkilediğine ilişkin bir bulgu saptamamışlardır.

Mizaç ile doğumsonrası faktörlerinin etkileşimi konusunda bebeğin doğumdan sonraki dördüncü ve beşinci gündeki davranışları annesi ve iki hemşire tarafından değerlendirilmiştir. Bebekler 14 haftalık olduklarında bu değerlendirme anne tarafından yeniden yapılmıştır. Yaşamın ilk günlerindeki değerlendirmelerle, 14. haftaya ilişkin değerlendir-

meler arasında ilişki bulunamamıştır(Sarett 1975). Ancak New York Boylamsal Çalışmasında bebeklerin davranışlarının yaşamın bu ilk döneminde bir günden diğerine farklılık gösterdiği; davranışsal özelliklerde belli bir tutarlılığın ancak 2. ya da 3. aylardan sonra oluştuğu saptanmıştır.

Bazı çalışmalar annenin kişilik özellikleri ile çocuğun zor mizaçlı olması arasındaki ilişkiye bakmışlardır. Sameroff (1974), 26 anneden oluşan 4 gruba çalışmıştır. Anneler şizofreni, depresyon, kişilik bozukluğu teşhisi konmuş olanlar ve normal olanlar olmak üzere 4 gruba ayrılmıştır. Anneler arasında yapılan karşılaştırmada, anneler arasında psikopatolojinin derecesi ile çocuğun 'zor mizaç' kategorisine ilişkin özellikler taşıması arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Çevresel koşulların mizaca etkisini inceleyen araştırmacılardan Escalona'ya göre çocuğun edindiği deneyimler sadece çevrenin taşıdığı özelliklere bağlı değildir (Örneğin evin oyuncak dolu olması, çocuğun nesnel açıdan çok zengin bir biçimde uyarıldığı anlamına gelmez). Burada önemli olan çocuğun ne yapıp-yapmadığı, çevrenin sunduğu olanaklar çerçevesinde ne şekilde davrandığıdır. Escalona'nın 1967, 1968 yıllarında annelerinden ayrı kurumlarda kalan çocuklarla yaptığı araştırma yukarıda sözü edilen görüşü desteklemektedir. Bilindiği üzere anneden ayrılmanın ve kurumlarda kalmanın çocuğun davranışları ve gelişimi üzerinde önemli etkileri vardır. Aynı zamanda çocukların kurumda yaşamaya gösterdikleri tepkilerin şiddeti açısından birbirlerinden

farklılaştıkları da bilinmektedir. Çocukların bazılarında ciddi gelişimsel gerilemeler görülürken, bazı çocuklarda gelişimin daha az etkilendiği görülmektedir. Bu bireysel farklılıklara etki edebilecek faktörlerden bir tanesi çocuğun aktivite düzeyine ilişkin mizaç boyutudur. Aktif bebeklerin ailede hiç kimse onlarla konuşmasa da, ilgilenmese de, onlara dokunmasa da; kendi kendilerine oyuncaklarla oynadıkları, emekledikleri, hareket ettikleri dikkati çekmiştir. Aktif olmayan bebekler bu davranışları sadece birileri onlara oyuncak gösterirse, konuşursa ya da onlara dokunursa gerçekleştirmektedirler. Aktif bebeklerin test puanları ile onlara gösterilen ilginin miktarı arasında bir ilişki saptanmamıştır. Oysa aktivite düzeyi düşük olan bebeklerde çevresel uyarılmanın test puanlarını yükselttiği görülmüştür. Shaffer (1966) kurunda kalmanın çocuğun gelişimine olan etkilerinin şiddetinin, çocuğun aktivite düzeyine bağlı olduğunu yaptığı bir çalışmada saptamıştır.

Mizacın kökenleri konusundaki literatür incelendiğinde yukarıda sözü edilen boyutlar dışında, mizaç ile cinsiyet faktörü arasındaki ilişki de ele alınmıştır. New York Boylamsal Çalışmasında mizaca ilişkin değerlendirmeler kızlar ve erkekler açısından karşılaştırılmıştır. Yapılan 45 farklı karşılaştırmada aktivite düzeyi için bir kez, uyumluluk için iki kez, uyarılma eşiği için 3 kez, dikkat dağılımı için bir kez, süreklilik için bir kez olmak üzere .05 düzeyinde anlamlı farklılaşma bulunmuştur. Bulguların çok çarpıcı olmadıkları görülmektedir.

Sameroff ve Kelly'nin yaptığı bir çalışmada da 4 aylık aylık bebekler arasında mizaç özellikleri ile cinsiyet arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Mizaç ile sosyo-ekonomik düzey değişkeni arasında yapılan bir araştırmada (Sameroff ve Kelly) sosyoekonomik düzeyler arasındaki farklılık, özellikle uyarılma eşiği ve tepkilerin yoğunluğu kategorilerinde ortaya çıkmıştır. Sosyo-ekonomik düzey alçaldıkça çocuğun tepkilerinin yoğunluğu yükselmekte ve uyarılma eşiği alçalmaktadır.

Mizacın kökeni konusunda yukarıda sözü edilen çalışmaların ortaya koyduğu bulguların ışığında çocuğun mizacının kişiselleşmesi ya da 2. ya da 3. ayı civarında gerçekleşmektedir. Mizacın kökenleri: genetik, doğumöncesi ve doğumsonrasındaki erken dönemde anne-baba etkileri faktörleri açısından ele alınmalıdır.

Gelişim ile ilgili kuramlara bakıldığında bunların gelişime farklı açılardan yaklaştıkları görülmektedir. Ancak çoğunun anlaştıkları nokta ileriki davranışların çocuklukta örüntülerden kaynaklandığını ve bunlara bakılarak tahmin edilebileceğidir. Piaget'ninki gibi gelişimi birbirini izleyen dönemler açısından ele alan bir kuramda bile, çocuğun bir dönemdeki davranış şeklinin, bir önceki dönemdeki davranışlarının doğasından etkileneceği söylenebilmektedir (Thomas ve Chess 1977).

Mizaç konusunu inceleyen araştırmacılar ve özellikle bu konuda boylamsal çalışma yapmış olanlar çalıştıkları de-

neklerde mizacın zaman içindeki sürekliliği konusunda edindikleri izlenimlerden söz etmektedirler (Thomas ve Chess 1969).

Mizacın tutarlılığının incelenmesinde bazı metodolojik problemlerle karşılaşmaktadır. Rutter'a göre bu noktada en önemli sorun davranışın içeriğini ve stilini birbirinden ayırt edebilmektir. Yani birbirine benzemeyen iki davranışın ne zaman aynı karakteristiği yansıttığı, ne zaman farklı bir karakteristiği yansıttığının anlaşılması buradaki temel sorunu oluşturmaktadır. Korn mizaç konusunda zaman içinde süreklilik gösteren hususun mizaç özelliklerinin "tanımsal kimliği" (Definitional identity) olduğunu belirtmektedir. Bu çerçevede, örneğin çekingenlik özelliğine sahip bir kişi 2 yaşındayken bunu yeni bir yiyeceğe karşı ilk tepkilerinde ortaya koyabilir. Aynı kişinin 10 yaşına geldiğinde bu özelliğini yeni bir arkadaş grubuna karşı göstereceği ilk tepkilerinde ortaya koyması mümkündür (Individual Differences In Children, 1973).

Mizaç tutarlılığı konusunda yapılan çalışmalarda mizacın değişmez bir yatay çizgi izlemediği görülmektedir. Bunun sebepleri arasında veri toplamadaki metodolojik sorunlar ve sürekliliğe etki eden işlevsel ve dinamik nedenler yer almaktadır. Çocuğun gelişimindeki tutarlılığı kişi ile çevresel öğeler arasındaki devamlılığa bağlıdır.

Kişi ile çevre arasındaki etkileşim mizaç ile davranış bozuklukları ilişkisinin incelenmesinde de etkili olmaktadır. New York Boylamsal çalışmasında sağlıklı gelişimin

mizaç ile çevre arasındaki "uyumun iyiliği"ne bağlı olduğu öne sürülmüştür. Bu durumda mizacın saptanması ve psikolojik gelişime etkilerinin anlaşılması, anne-babaya çocuklarını yetiştirmede daha etkili yollar önerilmesi ve davranış bozukluklarına yönelik tedbirler alınması gibi hususlarda katkıda bulunacaktır.

Bu amaçla New York Boylamsal Çalışmasında klinik bulgulara sahip 42 denek ile 66 normal denek'in mizaç özellikleri karşılaştırılmıştır. Klinik bulgulara sahip denekler 1) 5 yaşından önce aktif semptomlar gösteren 14 çocuk 2) Yaşa bakmaksızın aktif semptomlar gösteren 34 kişilik bütün grup ve 3) Pasif semptomlar gösteren 8 çocuk olmak üzere üç gruba ayrılmıştır.

Yapılan analizler sonucunda aktif klinik semptomlar gösteren tüm grup ile kontrol grubu arasında mizaç özellikleri açısından bir farklılaşma saptanmıştır. Klinik grubun yüksek aktivite düzeyi, düzensizlik, düşük uyarılma eşiği, uyumsuzluk, yoğunluk, devamlılık ve dikkat dağınıklığı gösterdikleri görülmüştür. Pasif semptomlar gösteren klinik grup ile kontrol grubu arasında da mizaç özellikleri açısından anlamlı farklılaşma saptanmıştır. Bulunan sonuçlar belli mizaç özelliklerinin ve mizaç kategorilerinin davranış bozukluğu geliştirme açısından daha çok risk taşıdıkları hipotezini doğrulamıştır.

Bu konuda yapılan bir başka çalışmada Ross(1966) "organize olmamış çocuk" olarak adlandırdığı bir davranış

bozukluğu sendromu saptamıştır. Bu sendrom çocuktaki yüksek dikkat dağınıklığı, kısa dikkat süresi ve az devamlılık gösterme özelliği ile anne-babanın düzensiz hareketlerinin bir bileşimi olarak ortaya çıkmaktadır.

Graham, Rutter ve George (1973) yaptıkları bir çalışmada düşük düzenlilik ve düşük müşkülpesentliğin (Bu araştırmacılar tarafından tanımlanan ilave bir mizaç boyutudur) ilerideki davranış bozukluğunun belirleyicileri olduklarını saptamışlardır.

Carey (1972) yaptığı bir çalışmada 6 aylık çocuklarda geceleri uyanma davranışı ile düşük uyarılma eşiği arasında anlamlı bir korelasyon saptamıştır.

Terestman (1978) okulöncesi çocukları incelediği bir araştırmasında negatif huylar ve yüksek tepki yoğunluğunun ilerideki 5 yıl içinde davranış bozukluğu gösterme riskleri yüksek olan çocukların saptanmasında etkili olduğunu bulmuştur.

Buraya kadar sözünü ettiğimiz çalışmalar mizaç özelliklerinin davranış bozukluklarının ortaya çıkması ve gelişimi konusunda belirgin bir rol oynadıklarını ortaya koymaktadır.

Psikolojideki kuramlar birbirinden ne kadar farklı olurlarsa olsunlar, hepside çocuğun yaşımanın ilk dönemlerinden itibaren anne-baba'nın çocuğun gelişimi üzerindeki belirgin etkisini vurgulamaktadırlar. Birçok alanda (örneğin çocuğa ilişkin beklentiler, gündelik programların

oluşturulması, çocuğun dış dünya ile ilişkilerinin düzenlenmesi gibi) ebeveynler etkili olmaktadır.

Çevrenin ve ailenin çocuğun gelişimine olan etkileri onların çocuğun kapasiteleri ve davranış stili ile ne denli uyumlu olduklarına bağlıdır. Rutter'a göre çevre-çocuk etkileşiminde çocuğun mizaç özellikleri, ebeveynlerin tavırları ve davranışları önemli bir rol oynar (Temperament and Development 1977).

Chess, Thomas ve arkadaşları New York Boylamsal çalışmasında belli mizaç kategorileri ile davranış bozukluğu gösterme ihtimalleri arasındaki ilişkiyi ortaya koymuşlardır. Cameron (1977), New York Boylamsal Çalışmasından elde edilen bulgulardan hareketle bazı ebeveyn-aile faktörlerinin çocuğun yaşamının ilk beş yılı içindeki mizaç özellikleri ve mizaçta bu beş yıl içinde ortaya çıkan değişiklikler ile ilişkisini incelemiştir. Çocuğun mizacına ilişkin bilgiler anne ve baba ile ayrı ayrı yapılan görüşmelerden elde edilmiştir. Elde edilen veriler değerlendirildiğinde anne-babanın davranışlarının çocuğun mizacında değişikliklere yol açabildiği görülmüştür. Örneğin düzensiz uyku ve yemek alışkanlığı olan bir çocuk, ebeveynlerin tutarsız davranışları sonucunda daha da düzensizleşebilmektedir. Yani ebeveyn davranışları artı çocuğun mizacı, davranış bozukluklarının ortaya çıktığı zemini hazırlamaktadır.

Cameron'nun (1977) yaptığı çalışma bazı ebeveyn özelliklerinin çocuğun mizacında olumsuz değişime yol açtığını

ortaya koymuştur. Ebeveynin çocuğu reddetmesi, çocuğa karşı sabırsız davranmasının çocuğun yıllar geçtikçe daha az aktif olmasına, mizacında daha az süreklilik göstermesine neden olduğu saptanmıştır. Ayrıca uygulanan disiplin yönteminin tutarsız olması çocukların daha zor uyum sağlayan, daha az ritmiklik gösteren çocuklar olmalarına yol açmıştır.

Scholom ve Koller (1979) çocuğun mizaç özelliklerini anne-çocuk ve baba-çocuk etkileşimine bağlı olarak incelenmiştir. Bu çalışmada 4 ile 8 aylık çocukların mizaç özellikleri Carey'nin geliştirdiği bir mizaç ölçeğinin anne ve babanın birlikte değerlendirmeleri sonucunda elde edilmiştir. Daha sonra anne ve babaların laboratuvar ortamında bebekle olan etkileşimleri ayrı ayrı filme alınıp incelenmiştir. Bunun sonucunda 31 ebeveyn davranışı ile bebeğin 9 mizaç boyutu arasında anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Yapılan çalışmada bebeklerin anne ve babalarına gösterdikleri davranışların sabit olduğu görülmüştür. Dolayısıyla ebeveyn davranışlarındaki farklılıklar bebekteki davranışsal farklılıklardan değil, ebeveynler arasındaki farklılıklardan kaynaklanmaktadır. Yapılan incelemeler sonucunda annenin davranışları ile bebeğin davranışları arasında bire-bir korelasyon saptanmıştır. Anne ile bebek arasında bir harmoni vardır.

Baba ile bebek arasında da anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Babaların daha çok "yakınlaşma" gösteren pozitif huylu bebeklere karşı duyarlı oldukları görülmüştür. Baba sosyal bebeklerin yanında daha aktif olmaktadır ve dolay-

sıyla da bebeği bu davranışlarından ötürü ödüllendirmektedir. Babalar bebeklerin davranış repertuvarını zenginleştirmekte ve bebeklerin "uyarılma" ihtiyacını karşılamaktadırlar. Bu açıdan bebek annesine olduğu gibi babasına da bağlılık geliştirir.

Bebek ile ebeveyn davranışları arasındaki ilişkiye baktığında anne ve babanın bebeğin farklı ihtiyaçlarına cevap verdikleri görülmektedir. Babanın bebeğin sinyallerine karşı daha duyarlı olduğu saptanmıştır. Bunun bir nedeni onun bebekle anneden daha az birarada bulunması ve bu nedenle bebekle ilişki kurmada da az (less flooded) doygun olmasıdır. Babanın çocuğun bazı zorlanmalarını saptamada kendine özgü yöntemleri olabilmektedir.

Yukarıda sözü edilen bulgular birarada ele alındığında oldukça karmaşık bir ailesel sistem ortaya koymaktadırlar. Bu sistem içinde en az değişkenlik gösteren bebeğin, kendi bir takım mizaç özelliklerini sisteme kattığı görülmektedir. Bebek bağımlı olduğu için, anne-babanın çocuğa uygun davranışlarda bulunması sağlıklı gelişim açısından önemlidir.

New York Boylamsal Çalışmasından elde edilen bulgular çocukların mizaç özelliklerinin ebeveynlerin davranışlarını değişik şekillerde etkilediğini açıkça ortaya koymuştur. Özellikle çocuğun "zor çocuk" veya "kolay çocuk" kategorilerinin birinde yer alması ebeveyn tutumları üzerinde çok etkili olmaktadır. Eğer anne çocuğun gelişiminin tamamıyla kendi annelik tavırlarına bağlı olduğuna inanıyorsa, "kolay çocuk" kategorisinde yer alan bir çocuğa sahip ol-

ması onun kendine olan güvenini arttıracaktır.

"Kolay" çocuğun ebeveynleri, çocuğun çok çabuk ve kolay uyum gösterme özelliğinden dolayı verdikleri bakımda daha az zorlanmaları nedeniyle memnuniyet duyarlar. Ancak bu noktada çocuğun bazı ihtiyaçlarını gözden kaçırabilirler. Tüm dikkat ve gayretlerini daha problemlili olan bir başka çocuğa yöneltebilirler. Bu durumda "kolay" çocukta istenmediğine ilişkin düşünceler ve bunların doğuracağı psikolojik sorunlar ortaya çıkabilir.

Oysa "zor çocuk" kategorisindeki bir çocuğa sahip olan anne-babalar, çocuklarını ihmal edemezler. Anne-babalar böyle bir çocuğa sahip olmalarını, anne baba olarak yetersiz olmalarına, çocuklarına gerekli sevgiyi veremediklerine bağlayabilirler. Bu anne-babalar çocuklarına uyum sağlamaları için gerekli olan sabrı ve yeni durumlarla çocuğun birkaç kez karşı karşıya kalmasını sağlayacak deneyimi sağlayamazlar. Aksine çocuğu zorlarlar, cezalandırırlar, sürekli olarak çocuğa olumsuz duygular gösterirler. Tabi ki bu tür davranışlar, çocuğun uyum sağlamadaki zorluğunun daha da artmasına neden olur. Bu tür bir kısır döngünün sonucunda da davranış bozukluklarının ortaya çıkması şaşırtıcı olmayacaktır. Ebeveyn ile çocuk arasında cezaya, baskıya dayalı bu tür patolojik bir etkileşim; çocuktaki semptomların artmasına yol açacaktır.

"Yavaş Isınan" çocuğa sahip aileler ise bu çocukların yeni durumlara sessizce karşı çıkmaları nedeni ile çocuk-

larının davranışlarına daha rahat katlanabilirler. Ancak çocuklarının yeni duruma uyum sağlamasını sabırla bekleme-leri, çocuğun yaşı büyüdükçe ve toplumsal konular gündeme geldikçe zorlaşmaya başlar. Örneğin çocuğun yeni bir yiyeceğe alışması için gerekli zamanı ona tanırken, aynı çocuğun bir iki yıl sonra yeni bir anaokuluna uyum sağlaması için geçirdiği süre onları rahatsız eder. Bu durumda ailenin çocuğu çabuk uyum sağlamaya zorlaması, onun çekingenlik davranışını daha da arttıracaktır.

Özet olarak anne-babanın, çocuklarının mizaç özelliklerini tanımaları ve buna uygun tutumlar geliştirmeleri; çocuklarının sağlıklı psikolojik gelişim göstermeleri açısından önem taşımaktadır.

Mizaç konusunda çalışan araştırmacılar, mizacın kişilik gelişimi üzerindeki öneminden fazlasıyla etkilendikleri halde, bunun ölçümünde kullanılacak objektif metodların azlığı araştırmaların hızını kesmiştir. Araştırmaların bir kısmında önceden de belirtildiği gibi çocuğun mizaç özelliklerine ilişkin bilgiler anne-babalarla yapılan görüşmeler sonucu elde edilmiştir (New York Boylamsal Çalışmasında olduğu gibi). Bebeklik dönemine ilişkin araştırmaların bir kısmında ise Brazetton'un (1973) yeni doğmuş bebekler için geliştirdiği "Neonatal Davranış Ölçeği" ve Carey'nin (1970,1972) geliştirdiği "Bebek Mizaç Ölçeği", bebeklerin davranış stillerinin saptanmasında kullanılmıştır. Ancak, bunların hiçbiri erken çocukluk dönemindeki mizaç özelliklerinin incelenmesine uygun değildir. 3-7 yaşlar için kullanılabilecek teknikle-

rin bir tanesi Thomas ve arkadaşlarının (1963), New York Boylamsal Çalışmasında kullandıkları görüşme formu veya bu formdan hareketle Graham (1973) ve Gerside'in (1975) geliştirdikleri görüşme formlarıdır. 3-7 yaş çocuklarında kullanılabilir bir diğer araç Buss ve Plomin'nin (1975) geliştirdikleri "E.A.S.I Mizaç Envanteri"dir. Ancak bunların hiçbiri klinik çalışmalarda kullanılmamıştır. 3-7 yaş çocuklarında ebeveynlerin değerlendirmesi tekniğine dayalı olarak Mc. Devitt ve Carey tarafından (1977) geliştirilen "Davranış Stili Anketi" (Behavioral Style Questionnaire) hem klinik çalışmalarda, hem de araştırmalarda kullanılabilir bir özellik taşımaktadır.

Mizaç konusunda yapılan çalışmaların bir çoğunda veri toplama kaynağı olarak genelde annelerden, bazen babalardan veya çocuğa yakın olan öğretmenlerden yararlanıldığı görülmektedir (Thomas ve Chess 1968, 1970, 1977; Torgersen ve Kringlen, 1978; Rowe ve Plomin, 1977). Yapılan istisna bir çalışmada (Cohen, Dibble ve Grawe, 1975), anne ile babanın çocuklarını algılayışları arasındaki ortalama farklara değinilmiştir. Bu çalışmada anne ile babanın uyum miktarının orta derecede olduğu saptanmıştır. Ancak bu çalışmada uyuma yönelik korelasyonlar belirtilmemiştir. Bazı çalışmalarda bunlara ek olarak davranış bozukluğu anketleri kullanılmıştır (Graham, Rutter ve George 1973).

Buraya kadar anlatılan çeşitli çalışmalarda; mizacın genetik komponentleri, yapısal özellikleri, mizaç ile doğumöncesi ve doğumsirasındaki etkenlerin ilişkisi, annenin

kişiliğinin çocuğun mizacına etkisi, çevresel koşullar ile mizacın etkileşimi, cinsiyet ile mizacın ilişkisi, sosyo-ekonomik düzey değişkeni ile mizacın ilişkisi, mizaç ile davranış bozukluğu ve ebeveyn-çocuk etkileşiminin mizaç ile ilişkisi konularının ele alındığı görülmüştür. Yapılan çalışmalarda çocuğun mizacına uygun tepkiler verilmesinin, sağlıklı psikolojik gelişim açısından önemi vurgulandığı halde; anne ve babanın farklı tepkiler vermesi konusuna değinilmemiştir. Anne ve babadan alınan tepkilerin tutarsız olmasının, çocuğun psikolojik gelişimi üzerindeki etkilerini ele alan bir çalışmaya rastlanmamıştır. Burada yapılan çalışmada, temelde yukarıda sözü edilen eksikliklere yönelik bazı öneriler getirebileceği düşüncesinden hareketle yola çıkılmıştır.

ARAŞTIRMANIN AMACI

Araştırmanın birinci amacı çocuğun mizaç özelliklerini değerlendirme açısından anneler ile babalar arasında bir uyumun olup olmadığının saptanmasıdır.

Araştırmanın ikinci amacı ise anne-babanın çocuğun mizaç özelliklerini değerlendirmedeki tam uyum gösterdiği çocuklar ile, değerlendirmelerin birbiriyle çeliştiği çocuklar arasında duygusal bozukluk gösterme potansiyeli açısından bir farklılık olup olmadığının incelenmesidir.

Bu amaçlar doğrultusunda yanıtlanmaya çalışılacak olan temel sorular şunlardır:

1. Anne babaların çocuklarının mizaç özelliklerini değerlendirmeleri arasında mizacı oluşturan 9 mizaç boyutu açısından anlamlı bir ilişki var mıdır?

2. Anne babaların çocuklarının mizaç özelliklerini aynı ya da farklı değerlendirme oranları birbirinden farklılaşıyor mu? Bir başka deyişle bu soru önce tüm grup için, daha sonra da ele alınan iki farklı sosyoekonomik düzey grubu ve cinsiyet değişkenleri için ayrı ayrı yanıtlanacaktır.

3. Anne babanın değerlendirmede tam olarak uydukları çocuklar ile anne-babaları tarafından farklı değerlendirilen çocuklar arasında duygusal bozukluk potansiyeli gösterme açısından bir farklılaşma var mıdır? Bu soru da yine önce tüm grup için, daha sonra da sosyoekonomik düzey ve cinsiyet değişkenleri açısından ayrı ayrı yanıtlanacaktır.

4. Farklı sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların davranış bozukluğu puanları arasında bir farklılaşma var mıdır?

5. Farklı cinsiyete sahip çocukların davranış bozukluğu puanları arasında bir farklılaşma var mıdır?

ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Araştırma değişik açılardan önem taşımaktadır:

Batı literatüründe önemle üzerinde durulan çocuğun mizaç özellikleri ve bu özelliklerin anne-baba davranışları ile etkileşiminin önemi konusunda ülkemizdeki bilimsel bilgi

boşluğunu doldurmak için bir ilk adım niteliğini taşımaktadır.

Batı literatüründe üzerinde araştırma yapılmamış olan, çocukların mizaç özelliklerinin anne ve babaları tarafından algılanmasının çocuğun psikolojik gelişimine etkileri konusunda aydınlatıcı bilgi sağlaması ve bu tür çevresel değişkenlerin önemi konusuna ışık tutması yapılan araştırmayı önemli kılmaktadır.

İleride davranış bozukluğu gösterme potansiyeline sahip çocukları erken bir dönemde saptama imkânını tanıyan ülkemiz için yeni bir araç tanıtılmaktadır.

Klinik çalışmalarda; davranış bozukluklarının tedavisinde izlenecek tedavi planında, anne-babanın davranışlarını yönlendirmede sunulacak önerilerin saptanmasında mizaç özelliklerinin ele alınarak, anlaşılmasının olumlu katkılarını ortaya koyacağı düşünülmektedir.

ARAŞTIRMANIN SAYILTILARI

Bu araştırmanın dayandığı temel sayıltılar şunlardır:

1. Davranış Stili Anketinin önce anneler, sonra babalara verilmesi arasında bırakılan 15 günlük sürenin, annelerin verdikleri yanıtları hatırlayarak babaların yanıtlarını yönlendirmelerini zorlaştırmak için yeterli olduğu varsayılmıştır.

2. Çocuklarını farklı değerlendiren anne-babaların,

çocuğa verecekleri tepkilerinin ve çocuğa ilişkin beklentilerinin farklı olacağı varsayılmıştır.

3. Okulöncesi Davranış Envanterini değerlendirecek olan ana sınıfı öğretmenlerinin, bu envanterin içerdiği bilgiler açısından çocukları yeterince tanıdıkları varsayılmıştır.

4. Anne ve babalara kendilerine verilen anketi yalnız başlarına değerlendirmeleri gerektiğine ilişkin talimatın verilmiş olması nedeniyle, anketleri birbirlerinden bağımsız olarak değerlendirdikleri varsayılmaktadır.

ARAŞTIRMANIN SINIRLILIKLARI

Bu araştırma aşağıdaki koşullarla sınırlıdır:

1. Araştırmanın örneklemi, İzmir ilinde Ege Üniversitesi'ne bağlı uygulamalı anaokullarına devam etmekte olan 4-6 yaş çocukları ile sınırlıdır.

2. Bulgular, anaokuluna devam eden alt ve orta ekonomik düzey ailelerden gelen 4-6 yaşları arasındaki 32 kız ve 42 erkek çocuk ile bu çocukların anne, baba ve sınıf öğretmenlerinden elde edilen verilerle sınırlıdır.

3. Sosyo-ekonomik düzey grupları arasındaki farklılıklar ailenin toplam geliri ve eğitim düzeyi ile sınırlıdır.

4. Araştırmada kullanılan ölçme araçları, Türkiye için standardize edilmemiştir. Araçların geçerlilik ve güvenilirlik çalışmalarına ilişkin bulgular yabancı ülkelerde yapılan çalışmalarla sınırlıdır.

II. B Ö L Ü M

Y Ö N T E M

Bu bölümde, araştırmada kullanılan deneklere, veri toplama araçlarına, uygulamanın nasıl yapıldığına ve araştırmada kullanılan istatistiksel tekniklere ilişkin bilgiler sunulacaktır.

DENEKLER

Araştırma, İzmir'de Ege Üniversitesi çalışanlarının çocuklarına hizmet veren ve Üniversitede yapılan bilimsel çalışmalar için uygulama alanı olan Ege Üniversitesi uygulamalı anaokullarına devam eden 4-6 yaşları arasındaki çocuklar üzerinde yapılmıştır. Bu anaokullarına devam eden çocuklar arasından araştırmanın kapsamına 42 erkek ve 32 kız olmak üzere rastgele seçilmiş toplam 74 denek alınmıştır. Araştırmanın başlangıcında 100 deneklik bir örneklem oluşturulmuştur. Ancak veri toplama aşamasında bir kısım denekler anne ya da babanın katılımında bulunmaması nedeniyle, araştırmadan çıkarılmak zorunda kalmıştır.

Deneklerin Ege Üniversitesi'ne bağlı uygulamalı anaokullarından seçilmesi, bu okulların uygulamalı olmalarından dolayı, veri toplama aşamasında kolaylık sağlayacağıının düşünülmesindedir. Ayrıca çocukların iki anaokulundan seçilmesi deneklere kolay erişilebilmesini sağlamıştır.

Denekler alt ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki aileler arasından seçilmiştir. İki farklı ekonomik düzeyin ele alınmasındaki amaç bu değişkenin, anne-baba uyumuna ve çocukların duygusal bozukluk gösterme potansiyeline etkisinin incelenmesidir.

Alt sosyo-ekonomik düzeye mensup olarak değerlendirilen çocukların ailelerinin ortalama toplam aylık gelir düzeyi 250.000.-TL sını aşmamaktadır. Orta sosyo-ekonomik düzeye mensup olarak değerlendirilen ailelerin ortalama aylık gelir düzeyleri 250.000-400.000.-TL arasındadır.

Alt sosyo-ekonomik düzey ailelerindeki anne-babalar ya ilköğretim ya da orta okul mezunlardır. Orta sosyo-ekonomik düzeydekiler ise ya lise ya da üniversite mezunlardır.

Araştırmada incelenen çocukların hepsinin anababaları sağdır ve bu çocuklar parçalanmamış ailelerin çocuklarıdır.

ARAŞTIRMADA KULLANILAN ÖLÇME ARAÇLARI

Araştırmada 2 ölçme aracından yararlanılmıştır. Bunların ilki 3-7 yaş arası okulöncesi çocukların mizacını ölçmek amacıyla Sean Mc. Devitt ve William B. Carey tarafından 1977 yılında geliştirilmiş olan "Davranış Stili Anketi"dir.

İkinci araç ise Lenora Behar tarafından 1974 yılında geliştirilen "Okulöncesi Davranış Envanteri"dir.

Davranış Stili Anketi (Behavioral Style Questionnaire)

Mc. Devitt ve Carey tarafından geliştirilen bu ölçek 3-7 yaş çocuklarının mizaç özelliklerini belirlemede kullanılmaktadır. Ölçek araştırma yapmada ve klinik alanda kullanılabilirliktedir.

Davranış Stili Anketi, Thomas ve arkadaşlarının New York boylamsal çalışmasında saptadıkları 9 mizaç boyutunu esas alarak, bu boyutlara ilişkin farklı davranışları tanımlayan 100 maddeden oluşmaktadır (Bakınız Ek I). Her madde 1'den (hemen hemen hiç), 6'ya (hemen hemen her zaman) kadar seçenekleri olan bir ölçek üzerinden değerlendirilmektedir.

Anketin puanlanması için anketin geliştirilmesinde yapılan standardizasyon çalışmalarında bilgisayar programı kullanılmıştır. Ancak Carey (1970) anketin, klinik puanlamasının yapılabilmesi için bazı metodlar önermiş ve sonuçta bu tür bir klinik değerlendirme şekli saptanmıştır. Anketi uygulayan kişi her madde için verilmiş olan puanı, puanlama kâğıdı üzerine (Bakınız Ek 2) işaretler. Puanlama kâğıdı farklı mizaç boyutlarını ve her boyuta ilişkin maddelerin numaralarını içerecek şekilde düzenlenmiştir. Her mizaç boyutuna ilişkin maddelere verilmiş olan toplam puan aritmetik olarak saptanır ve o boyut için değerlendirilen madde sayısına bölünür. Aynı işlem 9 boyutun her biri için ayrı ayrı yapılır. Daha sonra her boyut için elde edilen ortalama puan, anketin profil kâğıdındaki tabloda yer alan

(Bakınız Ek III) puanlarla karşılaştırılır. Böylece çocuğun 5 mizaç kategorisinden (zor, arada kalan yüksek, yavaş ısınan, arada kalan alçak, kolay) hangisine girdiği saptanır. Klinik yöntemle yapılan puanlamada mizaç kategorileri ortalama ve standart sapma değerlerinden hareketle tanımlanmaktadır. Buna göre "Kolay Çocuk" kategorisi için: Kolay/zor kategorilerden (ritmiklik, yakınlaşma, uyumluluk, yoğunluk ve huy) en fazla iki tanesinde ortalamanın (bir standart sapmadan az olmak koşulu ile) üzerinde puan almış olma koşuluna bakılmaktadır. "Zor Çocuk" kategorisi için: Kolay/zor kategorilerinden 4 ya da 5 tanesinde ortalamanın üzerinde puan almış olma. Ancak bunların arasında yoğunluk puanının ve başka 2 tane puanın bir standart sapmadan büyük olması koşulunun gerçekleşmesi gerekmektedir. "Yavaş Isınan Çocuk" kategorisi için ise: Kolay/zor kategorilerinde 4 veya 5 tane ortalamanın üzerinde puan alma. Eğer çekingenlik ya da uyumluluk bir standart sapmadan büyükse, o zaman aktivite puanı 3.93'e kadar çıkabilir veya huy puanı 2.97'ye kadar düşebilir. "Arada Kalan Yüksek" kategorisi için: Kolay/zor kategorilerinden 4 ya da 5 tanesinde ortalamanın üzerinde ve bunların bir tanesinde bir standart sapmadan fazla puan alma veya ortalama 2-3 tane ile bir standart sapmadan büyük 2-3 tane olması gerekmektedir. "Arada kalan alçak" kategorisi ise buraya kadar sayılan kombinasyonların dışında kalanlar için söylenebilmektedir.

Davranış Stili Anketi ile yapılan çalışmalarda, anke-

tin iç geçerliliği 0.84, olarak saptanmıştır. Ayrıca yapılan bir çalışmada (Mc. Devitt, 1976), 9 mizaç boyutundan 7 tanesinin zaman içersinde anlamlı tutarlılık gösterdikleri ($p < 0.05$) saptanmıştır. Carey ve Mc. Devitt'in yaptıkları bir başka çalışmada da mizaç kategorilerinin de 3 ile 7 yaşlar arasında fazla değişkenlik göstermedikleri saptanmıştır. Bu çalışmada "zor çocuk" ya da "arada kalan yüksek" kategorisine giren çocukların 3-7 yaşlar arasında bu kategorilerde kaldıkları saptanmıştır ($\chi^2=10.93$; $P < 0.01$). "Kolay çocuk" kategorisinden, "Arada kalan alçak" kategorisine çok ender geçişlerin olduğu saptanmışsa da, mizaçta aşırı değişimlere rastlanmamıştır.

9 mizaç boyutunun 7 tanesinde 0.60 ve üzerinde bulunan iç geçerlilik, kabul edilebilir sınırlar içindedir.

Davranış stili anketinin test-tekrar test güvenilirliğinin 0.89 gibi yüksek bir rakama ulaştığı görülmektedir (Mc. Devitt ve Carey, 1976).

Davranış Stili Anketinin kullanımı konusunda birkaç olasılıktan söz etmek mümkündür: 1) Bu ankette elde edilen mizaç profili gözönüne alınarak, çocuğun anne-babasına çocuk yetiştirme konusunda daha anlamlı önerilerde bulunulabilir. 2) Davranış ya da öğrenme bozuklukları konusunda daha objektif ve organize mizaç verileri toplanabilir. 3) Bu anketle yapılacak çalışmalardan mizaç ile psikiyatrik, psikosomatik ya da öğrenme problemleri konusunda aydınlatıcı bilgiler elde edilebilir.

Bu anketin geliştirilmesinde kullanılan örneklem Amerikalılardan oluştuğu için, saptanan normlar farklı kültüre göre değişiklik gösterebilecektir. Bu amaçla anketin bu araştırmanın örnekleme için normu oluşturulmuştur (Bkz.Ek IV).

Anketin Türkçeye çevrilmesi, iyi derecede İngilizce bilen 3 kişi ile araştırmacı tarafından her maddenin tek tek görüşülerek uzlaşılması yoluyla gerçekleştirilmiştir.

Okul Öncesi Davranış Envanteri (Preschool Behavior Questionnaire)

Lenore Behar (1974) tarafından geliştirilen bu envanter (Ek V), okul öncesi yaştaki çocuklarda davranış bozukluğunun göstergesi olan semptomların saptanmasında kullanılmaktadır.

Bu envanter okul öncesi çocuklarda sıklıkla görülen davranışları tanımlayan 30 maddeden oluşmaktadır. Her madde "Uygun değildir", "Bazen uygundur", "Uygundur" şeklinde 3'lü bir ölçekte değerlendirilir.

Anketin puanlanmasında yukarıda sayılan 3'lü ölçekte verilen cevaplar 0, 1 veya 2 olarak puanlandırılır. Daha sonra 30 maddeye ilişkin puanlar aritmetiksel olarak hesaplanarak toplam puan saptanır.

Okul Öncesi Davranış Envanteri'nin faktör analizi sonucunda , bu envanterin 3 bağımsız boyutu ölçtüğü saptanmıştır. Bunlardan birincisi düşmanlık-saldırganlık boyutu, ikincisi anksiyete-korku boyutu, üçüncüsü ise hiperaktivi-

te-dikkat dağınıklığı boyutudur. Düşmanlık-saldırganlık boyutunda yer alan maddeler başkalarına saygılı olmama, arkadaşlarla kavga etme ve alinganlığın göstergesidir. Anksiyete -korku boyutuna ilişkin maddeler korkaklık, mutsuzluk, kolay ağlama ve dalıp gitme gibi tepkileri içerir. Hiperaktivite-dikkat dağınıklığı boyutu ise çocuğun dikkat dağılımının zayıflığına ve yerinde duramamaya ilişkin maddelerle ölçülür.

Bu üç boyutun, envanterlerden elde edilen toplam puan ile korelasyonlarının yüksek olduğu saptanmıştır(1. Boyut için $r=.87$ $p < .001$, 2. boyut için $r=.77$ $p < .001$, 3. boyut için $r=.74$ $p < .001$ olarak bulunmuştur).

Çocuğun bu envanterin tümünden ve 3 boyutun her birinden aldığı puanlar norm tablosuna bakılarak (Ek VI) yorumlanır. Çocuk, norm tablosunun üst %10'nuna düşen bir toplam puan almışsa (Envanterin orijinal norm tablosunda bu 17 puan ve üstüdür. Bizim örneklemimiz için geliştirilen norm tablosunda 27 puan ve üstüdür) bu çocuğun davranışlarının normalden uzaklaştığı söylenebilir. Üç boyutun her birine ilişkin puanlar ise çocuğun daha çok sorun ortaya koyduğu belli alanları ortaya koyar.

Bu envanterle yapılan çalışmalarda, normal çocuklardan elde edilen ortalamanın 8.007, klinik semptom gösteren çocuklardan elde edilen ortalamanın ise 21.324 olduğu görülmüştür. Ortalamalar arasındaki bu farklılık $p < .0001$ düzeyinde anlamlı bulunmuştur. Dolayısıyla bu envanterin bir

tarama aracı olarak geçerli ve güvenilir olduğu söylenmektedir.

Yapılan incelemeler sonucu erkeklerin-kızlardan, zencilerin-beyazlardan daha yüksek puan aldıkları saptanmıştır. Yaşın anlamlı bir değişken olmadığı görülmüştür.

Envantere ilişkin test-tekrar test güvenilirliği ile ilgili bir çalışmada elde edilen korelasyon katsayıları: Toplam için ortalama $r=.87$; 1. boyut için ortalama $r=.93$, 2. boyut için $r=.60$, 3. boyut için $r=.94$ gibi yüksek değerlerdir.

Yukarıda da belirtildiği üzere, Okul Öncesi Davranış Envanteri, sağladığı bilgiler doğrultusunda, konudaki uzman kişilerce bir tarama aracı olarak kullanılma niteliğine sahiptir. Bundan başka, çocukların belli bir zaman süresi içinde (en az 3 ay) belli alanlardaki değişim veya gelişmelerinin önce ve sonra ölçümünde kullanılabilirliktedir.

Aracın Türkiye'de önceden kullanılmamış olması nedeniyle ülkemiz için geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılmamıştır. Buradaki araştırmada aracın, bu örneklem için normu oluşturulmuştur (Ek VI).

Okul Öncesi Davranış Envanteri, önce araştırmacı tarafından İngilizceden Türkçeye tercüme edilmiş, daha sonra da 3 ayrı kişi tarafından her madde üzerinde tekrar durulmuş ve görüşbirliği sağlanmıştır.

UYGULAMA

Alt ve orta ekonomik düzeydeki anne ve babalara Ege Üniversitesi uygulamalı ana okullarına devam eden çocukların sınıf öğretmenleri vasıtasıyla ulaşılmıştır. Davranış Stili Anketi öğretmenler aracılığı ile anne ve babalara ulaştırılmıştır.

Davranış Stili Anketi değerlendirilmek üzere önce annelere verilmiştir. Annelere dağıtılan anketler toplandıktan sonra arada 15 günlük bir ara bırakılmıştır. Bu geçen 15 gün süresince annenin ankete ilişkin soruları ve bu sorulara ilişkin yaptığı değerlendirmeyi hatırlamasının zorlaşacağı düşünülmüştür. Böylece 15 gün sonra anket değerlendirilmek üzere babalara verildiğinde, annelerin babaların cevaplarını kendi verdikleri cevaplar doğrultusunda yönlendirmelerinin bir ölçüde engellendiği varsayılmıştır.

Okul Öncesi Davranış Envanteri ise örneklemimizi oluşturan deneklerin sınıf öğretmenlerine aynı gün verilmiştir. Öğretmenler kendi sınıflarında araştırmaya katılan çocuklar hakkındaki değerlendirmelerini aynı gün içinde tamamlamışlardır. Bu tür bir uygulamadaki amaç öğretmenlerin Okul Öncesi Davranış Envanteri'ndeki soruların içeriğini gördükten sonra bazı çocuklar için fazladan gözlem yapmalarını önlemektedir.

KULLANILAN İSTATİSTİKSEL TEKNİKLER

Araştırmanın birinci amacı için anne ve babaların 9 mizaç boyutuna ilişkin değerlendirmeleri arasındaki ilişki korelasyon ile test edilmiştir.

Araştırmanın ikinci amacı olan anne-babalar arasında çocukları farklı değerlendirme oranları arasındaki farklılaşma z-testi ile test edilmiştir.

Üçüncü amaç olan uyuşum olan çocuklarla, uyuşum olmayan çocukların davranış bozukluğu puanları arasındaki farklılaşmayı test etmede t-testi kullanılmıştır.

Verilerin analizinde bir bilgisayar paket programı olan MINITAB kullanılmıştır.

III. B Ö L Ü M

B U L G U L A R

Bu bölümde araştırma verilerinin analizinden elde edilen bulgular sıralanacaktır. Bulguların sunulduğu, araştırmada ele alınan sorular doğrultusunda olacaktır.

Araştırmada ilk olarak, anne ve babaların çocukların mizaç özelliklerini değerlendirmeleri arasında 9 mizaç boyutu açısından bir ilişki olup olmadığı sorusuna cevap aranmıştır. Bu soru, boyutların herbiri için bütün annelerden elde edilen puanların ortalaması ile tüm babalardan elde edilen puanların ortalamaları ele alınarak incelenmiştir. Bu 9 mizaç boyutu önceden tanımlandığı için, burada sadece isimlerinin hatırlatılması ile yetinilecektir. Bu boyutlar sırayla:

1. Aktivite
2. Ritmiklik
3. Yakınlaşma veya Çekingenlik
4. Uyumluluk
5. Tepkilerin Yoğunluğu
6. Uyarılma Eşiği
7. Huyların Niteliği
8. Dikkat Dağılımı
9. Dikkat Süresi ve Devamlılık

Yukarıda 9 boyuta ilişkin anne ve babaların ortalamaları ve standart sapmaları ile saptanan minimum ve maksimi-

mum değerler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1: Anne ve Babaların Davranış Stili Anketindeki
Dokuz Mizaç Boyutuna İlişkin İstatistiksel
Değerler

	BOYUT	N	Ortalama	Standart Sapma	Min.	Max.
ANNELER	1	74	4.01	0.69	1.92	5.23
"	2	74	2.99	0.71	1.56	5.00
"	3	74	2.93	0.82	1.18	5.36
"	4	74	2.80	0.58	1.58	4.42
"	5	74	4.30	0.56	3.08	5.67
"	6	74	3.28	0.76	1.92	4.67
"	7	74	3.05	0.69	1.80	4.40
"	8	74	4.06	0.75	2.20	5.70
"	9	74	4.09	0.58	2.73	5.55
BABALAR	1	74	3.94	0.58	2.62	5.23
"	2	74	3.21	0.78	1.33	4.89
"	3	74	2.79	0.75	1.00	5.18
"	4	74	2.72	0.62	1.00	4.58
"	5	74	4.17	0.70	2.58	5.67
"	6	74	3.23	0.77	1.50	5.33
"	7	74	3.10	0.74	1.20	5.10
"	8	74	3.96	0.73	2.10	5.60
"	9	74	4.03	0.55	3.00	5.27

Her mizaç boyutu için anneler ve babaların değerlen-

dirmeleri arasındaki ilişkiler korelasyon analizi ile elde edilmiştir. Analizden elde edilen bulgular Tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2: Her Boyut İçin Anneler ve Babalar Arasındaki İlişkiye Ait Korelasyon Katsayıları

	N	r
1. Boyut	74	0.383 [*]
2. Boyut	74	0.396 [*]
3. Boyut	74	0.479 [*]
4. Boyut	74	0.493 [*]
5. Boyut	74	0.399 [*]
6. Boyut	74	0.431 [*]
7. Boyut	74	0.459 [*]
8. Boyut	74	0.361 [*]
9. Boyut	74	0.434 [*]

^{*}p < 0.01

Tablo 2'den de görüldüğü gibi, boyutlar tek tek ele alındığında, anneler ile babaların değerlendirmeleri arasında anlamlı bir ilişki ($p < .01$) olduğu ortaya çıkmaktadır. Yani annelerin ve babaların çeşitli boyutlar açısından çocuklarını değerlendirmeleri aynı doğrultuda olmaktadır.

Araştırmada yanıtlanmaya çalışılan ikinci soru, anne ve babaların çocuklarının mizaç kategorilerini aynı ya da farklı değerlendirme oranlarının (uyuşum oranlarının) bir-

birinden farklılaşmasına ilişkindir. Bu soru önce tüm grup için daha sonra iki farklı sosyo-ekonomik düzey grubu için son olarak da cinsiyet grupları için ele alınmıştır. Oranların birbirlerinden anlamlı şekilde farklılaşmadıklarını test etmede z-testi kullanılmıştır. Elde edilen z değerleri Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3: Anne ve Babaların Uyuşum Oranları Arasındaki Farklılaşmaya İlişkin z Değerleri

	N	Uyuşan	Uyuşmayan	z
TÜM GRUP	74	39	35	0.73 *
ALT SED ¹	38	20	18	0.10 *
ORTA SED ¹	36	19	17	0.08 *

¹SED= Sosyo-ekonomik düzey

* p > 0.05

Tablo 3'teki bulgular incelendiğinde tüm grup için ana-babaların uyuşum oranları arasında bir farklılaşma bulunmamıştır. Anneler ile babalar arasında deneklerin yaklaşık %50'si için bir uyuşum varken, diğer %50'si için böyle bir uyuşum söz konusu değildir. Sonuç olarak anneler ile babaların değerlendirmeleri arasında yüksek bir uyuşumdan söz etmek mümkün değildir. Aynı verilere sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet değişkeni açısından bakıldığında da, uyuşum oranlarının farklılaşmadığı görülmektedir. Dolayısıyla sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet değişkenleri açısından da

anne-babanın uyuşum oranları arasında bir farklılaşma söz konusu değildir.

Araştırmada ele alınan üçüncü soru anne-babaların değerlendirmelerinin uyuşumu ile ilgili olduğundan, öncelikle anne-babaların değerlendirmelerinden hareketle daha önce açıklanan 5 farklı mizaç kategorilerine giren çocukların denek numaraları Tablo 4'de gösterilmiştir. Bu tablo aynı zamanda annenin ve babanın çocuğu nasıl değerlendirdiğinin ve anne-babanın değerlendirmede uyuştuğu çocuklar ile uyuşmadıkları çocukların görülmesine imkân tanımaktadır.

Tablo 4: Farklı Mizaç Kategorileri Açısından Çocukların Anne ve Babaları Tarafından Değerlendirilmesi

B A B A														
	KOLAY					ARADA KALAN KOLAY			YAVAŞ ISINAN		ARADA KALAN ZOR		ZOR	
KOLAY	3	11	40	52	68	16	45	73	1	6	53			
	8	13	43	55	74	20	59		4	28	67			
	9	19	44	58		21	71		7					
	10	37	46											
ARADA KALAN KOLAY	22	22				2	25	34	57	66	33		29	
		61				5	26	38	60		50		70	
		69				14	27	51	63					
						23	32	54	65					
YAVAŞ ISINAN		49					35							
							39							
ARADA KALAN ZOR		48					7		47	12	64			
		56					24			15				
							30			42	62			
ZOR							31		18	36				
							41			72				

Tablo 4'te anne-babaların değerlendirmede tam olarak uyuştukları gruba giren çocuklar ile, uyuşumun olmadığı gruptaki çocukların davranış bozukluğu puanları arasında farklılaşma olup olmadığı araştırmanın üçüncü sorusunu oluşturmaktadır. Çocuklar arasında Okul Öncesi Davranış Envanteri'nden elde edilen puanların, toplam olarak, 1. boyutta, 2. boyutta ve 3. boyutta farklılaşmasına ilişkin t değerleri Tablo 5'de yer almaktadır.

Tablo 5: Anne-Babaların Değerlendirmede Uyuştukları ve Uyuşmadıkları İki Grup Çocuğun Davranış Bozukluğu Puanlarındaki Farklılaşmaya İlişkin Değerlendirme

TOPLAM	N	Ortalama	Standart sapma	t-değeri
Uyuşum Olan	39	14.10	8.36	2.34*
Uyuşum Olmayan	35	18.86	8.96	
1.BOYUT (Düşmanlık-Saldırganlık)				
Uyuşum Olan	39	4.49	4.48	1.62
Uyuşum Olmayan	35	6.54	6.22	
2.BOYUT (Anksiyete-korku)				
Uyuşum Olan	39	4.26	2.85	2.21*
Uyuşum Olmayan	35	5.69	2.75	
3.BOYUT (Hiperaktivite-dikkat dağınıklığı)				
Uyuşum Olan	39	3.79	2.39	0.75
Uyuşum Olmayan	35	4.07	1.90	

* $p < 0.05$

Tablo 5'te görüldüğü gibi tüm denekler ele alındığında anne-babanın değerlendirmede uyduktukları çocukların davranış bozukluğu puanları ile değerlendirmede uyuşum göstermedikleri çocukların davranış bozukluğu puanları arasındaki farklılaşmanın toplam ve 2. boyut için istatistiksel açıdan anlamlı ($p < 0.05$) olduğu saptanmıştır. Diğer boyutlar açısından istatistiksel düzeyde anlamlı bir farklılık bulunmasa da, puanlar arasında görünürde bir farklılık bulunmuştur.

Anne-babanın uyuşum gösterdiği ve göstermediği deneklerin davranış bozukluğu puanı arasındaki farklılaşmanın tüm gruba ilişkin değerlendirilmesinin yanısıra bu farklılaşma sosyo-ekonomik düzeyler açısından ve cinsiyet açısından da ele alınmıştır. Uyumlu ve uyumsuz grupların davranış bozukluğu puanlarının bu iki değişken açısından incelenmesinde t-testi kullanılmıştır. Sosyo-ekonomik düzeyler için elde edilen sonuçlar Tablo 6'da yer almaktadır. Cinsiyet için elde edilen sonuçlar ise Tablo 7'de yer almaktadır.

Tablo 6: Farklı Sosyo-ekonomik Düzeylerde Anne ve Babaların Değerlendirmede Uyuştukları ve Uyuşmadıkları Çocukların Davranış Bozukluğu Puanlarına İlişkin Değerlendirme

		Ortalama		Standart sapma		t-değeri
		Uyuşum Olan	Uyuşum Olmayan	Uyuşum Olan	Uyuşum Olmayan	
Alt SED ¹	Toplam	15.45	19.78	7.44	9.06	1.60
	1.Boyut	5.05	7.50	3.86	6.54	1.39
	2.Boyut	4.40	5.67	2.91	2.93	1.33
	3.Boyut	4.05	4.33	2.26	1.46	0.46
Orta SED ¹	Toplam	12.74	17.88	9.22	9.02	1.69
	1.Boyut	3.89	5.53	5.09	5.89	0.89
	2.Boyut	4.11	5.71	2.87	2.54	1.78
	3.Boyut	3.53	4.00	2.55	2.32	0.58

SED¹ = Sosyo-ekonomik düzey

Tablo 6'daki sonuçlara göre alt ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki uyumlu ve uyumsuz değerlendirilen çocuklar arasında davranış bozukluğu puanı açısından gözle görülür bir farklılık mevcuttur. Ancak bu ortalamalar istatistiksel açıdan anlamlı bulunmamışlardır.

Tablo 7: Anne ve Babaların Değerlendirmede Uyustukları ve Uyuşmadıkları Farklı Cinsiyete Sahip Çocukların Davranış Bozukluğu Puanlarına İlişkin Değerlendirme

	Ortalama		Standart sapma		t-değeri
	Uyuşum Olan	Uyuşum Olmayan	Uyuşum Olan	Uyuşum Olmayan	
Toplam	16.55	20.80	9.03	8.96	1.53
ERKEKLER					
1.Boyut	5.59	7.45	5.17	6.44	1.03
2.Boyut	4.64	6.10	3.03	2.59	1.69
3.Boyut	4.82	4.60	2.11	1.73	0.37
Toplam	11.00	16.27	6.36	8.56	1.95*
KIZLAR					
1.Boyut	3.06	5.33	2.95	5.91	1.35
2.Boyut	3.77	5.13	2.61	2.85	1.41
3.Boyut	2.47	3.60	2.10	2.03	1.55

* $p < 0.05$

Tablo 7'de sunulan sonuçlar açısından erkek deneklerde uyuşum olan ve olmayan grubun davranış bozukluğu puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Kızlarda ise uyuşum olan ve olmayan grubun davranış bozukluğu toplam puanları arasında tek uçlu teste göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma saptanmıştır.

Araştırmada yanıtlanması amaçlanan dördüncü soru farklı sosyo-ekonomik düzeydeki çocukların davranış bozukluğu puanları arasında bir farklılaşma olup olmadığı ile ilişkilidir. Sosyo-ekonomik düzeylere göre davranış bozukluğu puanlarının özet istatistik bilgileri Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8: Sosyo-ekonomik Düzeylere Göre Davranış Bozukluğu Puanlarına İlişkin Bilgiler

		Ortalama	Standart Sapma	Minimum	Maksimum
ALT SED ¹	Toplam	17.50	8.42	1.00	39.00
	1.Boyut	6.21	5.37	0.00	22.00
	2.Boyut	5.00	2.95	0.00	12.00
	3.Boyut	4.18	1.90	0.00	8.00
ORTA SED ¹	Toplam	15.17	9.36	1.00	38.00
	1.Boyut	4.66	5.46	0.00	21.00
	2.Boyut	4.86	2.80	0.00	11.00
	3.Boyut	3.75	2.42	0.00	8.00

SED¹: Sosyo-ekonomik düzey

Tablo 8'de ekonomik düzeylere ilişkin elde edilen ortalamalara uygulanan t-testi sonuçları Tablo 9'da yer almaktadır.

Tablo 9: Farklı Ekonomik Düzeylerden Elde Edilen Davranış Bozukluğu Puanlarına İlişkin Değerlendirme

	Ortalama		t-değeri
	ALT SED ¹	ORTA SED ¹	
TOPLAM	17.50	15.17	1.12
1.BOYUT	6.21	4.67	1.23
2.BOYUT	5.00	4.86	0.21
3.BOYUT	4.18	3.75	0.86

¹SED: Sosyo-ekonomik düzey

Tablo 9'dan elde edilen sonuçlar doğrultusunda alt ve orta sosyo-ekonomik düzeylerin davranış bozukluğu puanları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma saptanmamıştır.

Araştırmada beşinci olarak yanıtlanacak soru, davranış bozukluğu puanlarının farklı cinsiyetler açısından farklılaşıp farklılaşmadığına ilişkindir. Cinsiyetlere göre davranış bozukluğu puanlarının özet istatistik bilgileri tablo 10'da yer almaktadır.

Tablo 10: Cinsiyete Göre Davranış Bozukluğu Puanlarına İlişkin İstatistik Bilgiler

		Ortalama	Standart Sapma
KIZ	TOPLAM	13.47	7.80
	1.BOYUT	4.41	4.59
	2.BOYUT	4.55	2.86
	3.BOYUT	3.00	2.17
ERKEK	TOPLAM	18.57	9.13
	1.BOYUT	6.48	5.95
	2.BOYUT	5.34	2.96
	3.BOYUT	4.72	1.97

Cinsiyetlere göre elde edilen davranış bozukluğu puanlarının ortalamalarına uygulanan t-testi sonuçları Tablo 11'de sunulmuştur.

Tablo 11: Cinsiyetlere İlişkin Davranış Bozukluğu Puanlarının Ortalamalarının Farklılaşmasına İlişkin Bilgiler

	ORTALAMA		t- değeri
	KIZ	ERKEK	
TOPLAM	13.47	18.57	2.49*
1.BOYUT	4.41	6.48	1.61
2.BOYUT	4.55	5.34	1.14
3.BOYUT	3.00	4.72	3.51**

* p < 0.01

** p < 0.05

Tablo 11'de elde edilen t-değerleri incelendiğinde, davranış bozukluğuna ilişkin toplam puanların ortalama değerleri arasında kızlar ve erkekler için anlamlı bir farklılaşma olduğu görölmektedir. Boyutlara ilişkin t-değerleri kızlar ile erkekler arasında 3. boyutta (hiperaktivite-dikkat dağınıklığı) anlamlı bir farklılaşmaya işaret etmektedir.

IV. B Ö L Ü M

YORUM ve TARTIŞMA

Bu bölümde araştırmanın bulguları yorumlanarak tartışılacak ve yeni araştırmalar için önerilerde bulunulacaktır.

Bulgular kısmında ilk olarak anne ile babanın 9 mizaç boyutunun herbirine ilişkin değerlendirmeleri arasında anlamlı ($p < 0.01$) bir ilişki bulunmuştu. Buna göre anne ile babaların çocuklarını çeşitli boyutlar açısından aynı doğrultuda değerlendirilmekte oldukları söylenebilir. Örneğin bir boyutta anneler çocuklarını yüksek değerlendiriyorsa, o boyutta babaların değerlendirmeleri de yüksek olmaktadır. Anne ile baba arasında bu tür bir ilişkiyi ele alan başka çalışmaların olmaması ve mevcut bilgilerin yetersizliği nedeni ile şu an için bu bulgunun yorumu yapılamamaktadır.

Hatırlanacağı gibi araştırmada anne ve babaların çocuklarının mizaç kategorilerini değerlendirmelerine ilişkin uyuşum oranları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır. Toplam 74 denegin 35'ini anne babalar farklı değerlendirmiş, 39'unu aynı değerlendirmişlerdir. Ancak bu iki oran (35/74 ve 39/74) arasında istatistiksel anlamda bir farklılık yoktur. Deneklerin yaklaşık yarısı için bir uyuşum söz konusu iken, diğer yarısı için böyle bir uyuşum söz konusu değildir. Bu verileri anneler ve babalar arasında yüksek bir uyuşum olmadığı şeklinde yorumlamak mümkündür. Anne ile

babanın alt ya da orta sosyo-ekonomik düzeyden oluşu ve çocuğun cinsiyeti gibi değişkenler açısından da oranlar arasında yüksek bir uyum bulunmamıştır.

Anne ile babaların çocuklarını algılayışları arasındaki ortalama farkları bildiren Cohen, Dibble ve Grawe'un (1975) yaptıkları bir çalışmada anne ile babalar arasında orta düzeyde bir uyum saptandığı daha önce belirtilmişti. Araştırmanın bulguları bizim elde ettiğimiz bulgulara benzerlik göstermektedir. Bu çalışmada çocukların anne ve babaları tarafından değerlendirilmesinde E.A.S.I Mizaç Envanteri (Buss ve Plomin, 1975) kullanılmıştır. Aynı bulgunun iki farklı araçla da saptanmış olması ana-baba arasındaki uyum eksikliğinin ölçme aracından kaynaklanmadığını ortaya koymaktadır. Saptanan bulguların anne ile baba arasında çocuklarını tanıma açısından mevcut farklılığı yansıttığı söylenebilir. Anne ve babalar arasındaki bu farkın nereden kaynaklandığı (farklı beklentiler, ebeveyninin cinsiyet farklılığı, çocukla ilişki kurma farklılığı vb.) konusunda başka araştırmaların yapılması gereklidir. Ayrıca mizaç konusunda yapılacak çalışmalarda, çocuğun mizaç özellikleri hakkında bilgi toplama kaynağının seçimi ve önemi konusunun irdelenmesi gerektiği düşünülmektedir. Çocuğun, onu tanıyan üçüncü kişi tarafından değerlendirilmesi ve çocuğu değerlendiren bu üç kişi arasındaki uyum, kimin çocuğu daha gerçekçi değerlendirdiği konusunda bizi aydınlatabilecektir. İleride yapılacak çalışmalarda bu konunun ele alınması mümkündür.

Hatırlanacağı gibi araştırmamızda anne ve babanın değerlendirilmede uyuşum gösterdikleri çocukların davranış bozukluğu puanları ile anne ve babanın değerlendirilmede uyuşum göstermedikleri çocukların davranış bozukluğu puanları arasında anlamlı bir farklılaşma ($p < 0.05$) bulunmuştu. Buna göre uyuşum olmayan grubun davranış bozukluğu puanının ($\bar{x} = 18.86$), uyuşum olan grubun davranış bozukluğu puanından ($\bar{x} = 14.10$) daha yüksek olduğu saptanmıştı. Bu bulgunun literatürdeki görüşler doğrultusunda açıklanması mümkündür. New York Boylamsal Çalışmasını gerçekleştiren araştırmacılar, elde edilen bulguların ışığında çocuğun mizaç özelliklerinin anne ve babası tarafından olduğundan farklı tanınması sonucunda, çocuğun çevresi ile sağlıklı bir etkileşime gireceği ve sonuçta davranış bozuklukları geliştirebileceğini öne sürmüşlerdir (Temperament and Development, 1977). Uzun süreli çalışmalar sonucunda ortaya atılan bu görüş, anne ve babanın çocuğu farklı değerlendirmeleri sonucunda çocuğa farklı tepkiler vermeleri ve ona yönelik farklı beklentiler geliştirmelerinin çocuğun çevresinde yaratacağı tutarsızlık ve çelişkiye bağlı olarak çocukta davranış bozukluklarının ortaya çıkacağına ilişkin beklentimizin geçerliliğini ortaya koymaktadır.

Batıda yapılan çalışmalar, çocuğun çevresinden aldığı tepkilerin onun mizacına uyumluluğu ya da uyumsuzluğu durumunun davranış bozukluklarının gelişimi ile ilişkisini ortaya koymuştur. Bu araştırmada ise çocuğun annesi ve babası tarafından farklı değerlendirilmesi, dolayısıyla onlar-

dan alacağı tepki ve beklentilerin farklılaşması sonucunda çevresinde oluşacak tutarsızlığın davranış bozukluklarını artırdığı ortaya konmuştur. Elde edilen bulgular toplam ve anksiyete-korku boyutunda uyuşum olan ve olmayan çocukların davranış bozukluğu puanlarının anlamlı ($p < 0.05$) şekilde farklılaştığını ortaya koymaktadır. Bu farklılaşmanın üç alt boyuttan sadece biri için anlamlı olmasını eldeki mevcut bilgiler çerçevesinde kesin bir biçimde yorumlamak mümkün değildir. Anne ve babadan alınan farklı tepkilerin ve çevredeki tutarsızlığın çocuğun saldırganlık, hiperaktivite, dikkat dağınıklığı gibi farklı nedenlerden kaynaklanması mümkün olan davranış bozuklukları üzerinde değil, daha çok anksiyete ve korkuya ilişkin davranışları etkilemesi ilginçtir. Olasıdır ki çevredeki bu belirsizlik; anne ve babadan alınan tepkiler arasındaki bu tutarsızlık çocuk için genel bir anksiyete ve korku kaynağı yaratmaktadır. Bu ilişkinin bundan sonra yapılacak daha kapsamlı araştırmalarla sınanmasında yarar vardır.

Anne ile babaları arasında uyuşum olan çocukların davranış bozukluğu puanlarının, böyle bir uyuşum olmayan gruptakilere oranla anlamlı düzeyde düşük olmasının, tesadüfi olarak bu grupta "kolay çocukların" daha fazla olmasından kaynaklanıp kaynaklanmadığı sorusunun yanıtlanmasına gerek görülmüştür. Bu amaçla uyumlu gruptaki "kolay çocuk"ların davranış bozukluğu puanları ile uyumsuz grubun davranış bozukluğu puanları arasındaki farklılaşmaya bakıldı. Uyuşum olan gruptaki kolay çocukların toplam puanları ($\bar{x}=14.06$)

ile uyuşum olmayan gruptaki çocukların ortalamaları ($\bar{x}=18.86$) arasında tek uçlu teste göre ($t=1.73$), anlamlı bir farklılaşma ($p < 0.05$) bulunmuştur. Daha sonra uyuşum olan gruptaki diğer kategorilerdeki (arada kalan yüksek ve arada kalan alçak) çocukların davranış bozukluğu puanları ile uyuşum olmayan gruptakiler karşılaştırılmıştır. Uyuşum olan grubun ortalaması ($\bar{x}=14.18$) ile uyuşum olmayan grubunki ($\bar{x}=18.86$) arasında da anlamlı bir farklılaşma ($t=2.12$ $p < 0.05$) bulunmuştur. Dolayısıyla uyuşum olan ve olmayan gruplar arasındaki farklılaşmanın çocuğun mizaç özelliğinden değil, anne-babanın uyuşum özelliğinden kaynaklandığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yapılan analizlerde uyuşum olan ve olmayan gruplar arasındaki farklılaşma sosyo-ekonomik düzey ve cinsiyet açısından da ele alınmıştır. Alt ve orta sosyo-ekonomik düzeydeki uyuşum olan ve olmayan çocukların davranış bozukluğu puanları arasında iki uçlu teste göre istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılaşma olmadığı görülmüştür. Oysa grupların ortalamaları arasında görünürde belirgin bir farklılık (Alt SED: $\bar{x}=15.45$ ile $\bar{x}=19.78$, Orta SED: $\bar{x}=12.74$ ile $\bar{x}=17.88$) mevcuttur. Tüm grup için bulunan anlamlı farklılaşmanın sosyo-ekonomik düzey grubu tek tek incelendiği zaman bulunmaması, her iki düzeye düşen denek sayısının azlığından kaynaklanmış olabilir. İleride, bu konuda yapılacak araştırmalarda daha çok sayıda denek kullanılması ile daha kesin sonuçlara ulaşılması mümkündür.

Uyuşum olan ve olmayan grubun davranış bozukluğu pu-

anları her cinsiyet grubu için ayrı ayrı değerlendirildiğinde, erkekler için arada anlamlı bir farklılaşma bulunmamasına karşın, kızlar için toplam puanda anlamlı bir farklılaşma ($p < 0.05$) saptanmıştır. Şöyle ki, anne-baba arasında uyuşum bulunmayan kız çocuklar daha fazla davranış bozukluğu göstermektedir. Bu sonucun sağlıklı bir biçimde yorumlanabilmesi de yalnızca bu araştırma çerçevesinde mümkün görülmemekte ve daha kapsamlı araştırmaların yapılmasını gerektirmektedir. Akla gelen olası bir açıklama, kız çocuklarının içinde buldukları sosyal ilişkilere daha fazla duyarlı olabilecekleri ve bu ilişkilerdeki tutarsızlıktan da daha fazla etkilenebilecekleridir.

Araştırmada alt ve orta sosyo-ekonomik düzeyler arasında davranış bozukluğu puanları arasında anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır ($p > 0.05$). Okul Öncesi Davranış Envanteri'nin geliştirilmesi sırasında alt ve orta sosyo-ekonomik düzeyde denekler kullanılmasına rağmen, elde edilen puanlara bu değişken açısından bakılmamıştır. Dolayısıyla araştırmadan elde ettiğimiz bu bulguyu, yapılmış olan başka çalışmalarınki ile kıyaslama imkânı mevcut değildir.

Hatırlanacağı gibi bu araştırmada analiz edilen bir diğer soru da, çocuklardaki davranış bozukluklarının gerek sosyo-ekonomik düzey grupları, gerekse cinsiyet grupları arasında farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesiydi. Bulgulara göre sosyo-ekonomik düzey değişkeni (bu araştırmada ele alınan eğitim ve gelir düzeyi kriterleri ile sı-

nırlı olmak koşulu ile) çocukların davranış bozukluğu üzerinde anlamlı bir etki yaratmamaktadır. Ancak bu verilerin daha sağlıklı bir yorumunun yapılabilmesi için sosyo-ekonomik düzeyleri daha kapsamlı olarak ele alarak daha çok denek üzerinde yapılacak çalışmalara ihtiyaç vardır.

Kız ve erkek çocukların davranış bozukluğu puanları arasında toplam puanlarda ve hiperaktivite-dikkat dağınıklığı boyutunda anlamlı farklılaşmalar bulunmuştur. Hatırlanacağı gibi Lenore Behar (1974) Okulöncesi Davranış Envanterinin geliştirilmesi sırasında yaptığı çalışmalarda da erkeklerin davranış bozukluğu puan ortalamalarının kızlardan daha yüksek olduğu saptanmıştı (Fark=2.15). Bizim örneğimizde ise bu farkın daha da yüksek olduğu görülmüştür (Kız \bar{x} =13.47; Erkek \bar{x} =18.57; Fark=5.10). Örneğimizde cinsiyetler arasında bulunan erkek çocuklar aleyhine olan bu yüksek farklılığın nedenlerinin araştırılması gerekir. Bu konuya yönelik olarak yapılacak daha ayrıntılı araştırmalarda, kanımızca, yalnızca öğretmen değerlendirmeleriyle yetinilmemesi uygun olacaktır. Zira hemen akla gelen bir olasılık erkek çocukların toplumumuzda özellikle okul ortamlarında beklenen "uslu çocuk" imajına kızlardan daha ters düştükleri için öğretmenleri tarafından "problemliler" olarak değerlendirilebildikleridir.

Mizaç konusuna ilişkin literatürde, çocuğun mizaç özelliklerinin çocukta bazı davranış bozukluklarının ortaya çıkmasında etkili olduğu konusuna daha önce değinilmişti. Örneğin New York Boylamsal Çalışmasında pasif semptomlara sa-

hip klinik çocuklar ile normal çocukların mizaç özelliklerinin anlamlı şekilde farklılaştıkları görülmüştür. Ayrıca Ross (1966) "organize olmamış çocuk" olarak tanımladığı davranış bozukluğu sendromunun çocuktaki kısa dikkat süresi, az devamlılık gösterme vs. gibi özellikler sonucu oluştuğunu ortaya koymuştur. Graham, Rutter ve George (1973) düşük düzenlilik ve düşük müşkülpesentliğin davranış bozukluklarına yol açtığını belirtmişlerdir. Carey (1972) bebeklerle yaptığı bir çalışmada bazı mizaç özelliklerinin davranış problemlerine olan etkisini bir kez daha ortaya koymuştur. Bizim yaptığımız araştırmada çocuğun mizaç özelliklerinin davranış bozukluğuna etkileri konusu ele alınmamıştır. Ancak ileride bu konuya ilişkin Türkiye'de yapılacak çalışmalara ışık tutması amacı ile annelerin çocuklarının mizaçlarına ilişkin değerlendirmelerine göre çocukların davranış bozukluğu puanlarının farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Davranış bozukluğu puanının farklı mizaç kategorileri açısından farklılaşmasının incelenmesi için verilerde $\text{Log}\sqrt{x}$ transformasyonu yapılmıştır. Verilerin varyans analizi sonucunda (Toplam için $F=0.44$, I.Boyut için $F=0.44$, II.Boyut için $F=0.36$, III.Boyut için $F=0.58$) anlamlı bir farklılaşma bulunmamıştır ($p > 0.05$). Sadece annelerin değerlendirmelerinin dikkate alınmasının nedeni yabancı literatürdeki çalışmaların bu şekilde yapılmış olmasındandır. Yoksa bu araştırmada daha önce belirtildiği üzere anne ile baba değerlendirmeleri arasında yüksek bir uyum bulunmamıştır. Yani annenin mi yoksa babanın mı çocuğun mizacını da-

ha doğru değerlendirdiği ve hangisinin değerlendirmesinin dikkate alınacağı konusunda kesin bir karara varmak şu anki bilgilerin ışığında mümkün değildir. Ancak araştırmadan elde edilen bu bulgu bir yana bırakılarak, yabancı çalışmalarda olduğu gibi annenin değerlendirmesi dikkate alındığında mizaç kategorilerine göre davranış bozukluğunun anlamlı şekilde farklılaşmadığının bulunması denek sayısının azlığı ile açıklanabilir. Annelere göre "Kolay Çocuk"ların sayısı 31, "Zor Çocuk"ların sayısı 5, "Yavaş Isınan"ların sayısı 3, "Arada Kalan Yüksek"lerin sayısı 11, "Arada Kalan Kolay"ların sayısı 24'tür. Görüldüğü gibi kategorilere düşen çocuk sayısında bir dengesizlik söz konusudur. Dolayısıyla denek sayılarının bazı kategorilerde, anlamlı bir sonuç çıkması için yetersiz olabileceği düşünülmektedir.

Mizaç konusu Türkiye için henüz yeni bir konu olduğundan, bu konuda çok çeşitli araştırmaların yapılması gereklidir. Burada sözü edilen araştırma konu itibarıyla mizaç literatüründe yeni bir yönü ele alması dolayısı ile öncü bir çalışma niteliğindedir. Ayrıca Türkiye için mizaç konusunda yapılmış bir ilk çalışma özelliği taşımaktadır. İleride bu konuda yapılacak olan çalışmalara, ele alması gereken bazı sorunlara değinilmiştir. Yapılacak olan yeni çalışmalar sonucunda konunun daha çok aydınlanacağına inanılmaktadır. Ayrıca bu araştırmadan elde edilen verilerle, ileride batıdakine benzer boyutsal çalışmaların yapılmasının mümkün olacağı düşünülmektedir.

K A Y N A K L A R

- AYDIN, C. Çocuk Eğitiminde Aile ve Toplumun Önemi, Nöropsikiyatri Kongre Kitapçığı, 1986 :864-867.
- BECKER, W.C. Consequences of Different Kinds of Parental Discipline, Child Development Research (ed: Hoffman ve Hoffman). WM. F. FELL CO., Printers, Philadelphia, 1964: 169-205.
- BEHAR, L. ve STRINGFIELD, S.A. Behavior Rating Scale for the Preschool Child, 1973.
- CAMERON, J.R. Parental treatment, children's temperament and the risk of childhood behavioral problems: Relationships between parental characteristics and changes in children's temperament over time, American Journal of Orthopsychiatry, 1977, 47: 568-576.
- CAMERON, J.R. Parental treatment, children's temperament and the risk of childhood behavioral problems: Initial temperament, parental attitudes, and the incidence and form of behavioral problems, American Journal of Orthopsychiatry, 1978, 48(1): 140-147.
- CHESS, S. Temperament and Learning Ability of School Children, Annual Progress In Child Psychiatry and Child Development (ed: Chess, S. ve Thomas, A.). Brunner-Mazel Publishers, New York, 1969:125-136.
- GRAHAM, P., RUTTER, M. ve GEORGE, S. Temperamental charac-

- teristics as predictors of behavior disorders in children, American Journal of Orthopsychiatry, 1973, 43(3): 328-339.
- JENKINS, S., BAX, M. ve HART, H. Behavior problems in pre-school children, Journal of Child Psychology Psychiatry, 1980, 21: 5-17.
- LERNER, J. V. ve GALAMBOS, N. L. Maternal Role Satisfaction, Mother-Child Interaction and Child Temperament: A Process Model, Developmental Psychology, 1985, 21(6): 1157-1164
- LYON, M.E. ve PLOMIN, R. The measurement of temperament using parental ratings, Journal of Child Psychology Psychiatry, 1981, 22(1): 47-53.
- MARTIN, B. Parent-Child Relations, Child Development Research (ed: Horowitz, F.D.). University of Chicago Press, 1975: 463-529.
- MATHENY, A. P., RIESE, M. L. ve WILSON, R. S. Rudiments of Infant temperament: newborn to nine months, Developmental Psychology, 1985, 21(3): 486-494.
- Mc DEVITT, S. C. ve CAREY, W. B. The measurement of temperament in 3-7 year old children, Journal of Child Psychology Psychiatry, 1978, 19: 245-253.
- PRESSON- BLENNOW, I. ve MCNEIL, T.F. Questionnaires for measurement of temperament in one-and-two-year old children: development and standardization, Journal of Child Psychology Psychiatry, 1980, 21: 37-46.

- ROWE, D.C. ve PLOMIN, R. Temperament in early childhood, Journal of Personality Assessment, 1977, 41 (2): 150-156.
- SIMPSON, A.E. ve HINDE, J.S. Temperamental characteristics of three-to-four-year-old boys and girls and child family interactions, Journal of Child Psychology Psychiatry, 1985, 26(1): 43-53.
- TERESTMAN, N. Moon quality and intensity in nursery school children as predictors of behavior disorder, American Journal of Orthopsychiatry, 1980, 50(1): 125-138.
- THOMAS, A. ve CHESS, S. Temperament and Development. New York: Brunner-Mazel. INC., 1977.
- THOMAS, A. ve CHESS, S. ve BIRCH, H. G. Temperament and Behavior Disorders in Children. New York: New York University Press, London: University of London Press Limited, 1969.
- TORGENSEN, A. M. ve KRINGLEN, E. Genetic aspects of temperamental differences in infants, Journal of the American Academy of Child Psychiatry, 1978, 17 (3):433-444.
- TÜREK, İ. Çocuklardaki Karakter Oluşumunda ve Basit Davranış Bozukluklarında Ana-Baba Davranışının Rolü, Tıp Dünyası, 1964, 37(11): 275-279.
- ULUĞTEKİN, S. Ö. Ana-Baba ve Çocuk İlişkileri, Psikoloji Dergisi, 1978, 8(4): 18-22.
- WESTMAN, J. C. Individual Differences in Children, Canada,

John Wiley and Sons Inc., 1973.

YALIN, A. Baba-Çocuk Etkileşimi, Psikoloji Dergisi, 1979,
5(3): 28-32.

E K L E R

E K 1

DAVRANIŞ STİLİ ANKETİ

VERİ KÂĞIDI

Çocuğun Adı _____ Cinsiyeti _____

Çocuğun Doğum Tarihi _____ Bulunduğu Yaş _____
ay gün yıl

Anketi Dolduranın Adı _____

Çocukla Yakınlık Derecesi _____

Anketin Yapıldığı Tarih _____
ay gün yıl

CEVAPLAMA İLE İLİŞKİLİ BİLGİ

1. Lütfen değerlendirmenizi çocuğun yakın zamandaki ve güncel davranışını gözönüne alarak yapınız.(son 4 veya 6 hafta)
2. Çocuk hakkında yalnız kendi izlenimleriniz ve gözlemlerinizi dikkate alınız.
3. Her bir soruyu birbirinden ayrı olarak değerlendiriniz. Cevaplarınızın tutarlı olması için özel bir çaba göstermeyiniz.
4. Uygun olan yerlerde ölçeğin uç noktalarını kullanınız. Yalnızca ölçeğin orta kısımlarını işaretlemekten kaçınınız.
5. Her soruyu çabuk değerlendirin. Eğer karar veremiyorsanız o soruyu bırakarak devam ediniz. Aynı soruya daha sonra yeniden dönünüz.
6. Her soruyu işaretleyiniz. O konuda yeterli bilginiz olmadığı için cevap veremediğiniz soruların veya sizin çocuğunuz için uygun olmayan soruların numarasını daire içine alınız.

Hemen hemen Ender Genellikle Genellikle Sık Hemen hemen
hiç Olarak Yapmaz Yapar Olarak Her zaman

8. Çocuk okulda veya evde değişik- $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$
liklere alışmak için bir uyum
gösterir.
9. Çocuk koşma veya atlama gibi $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$
oyunlardan hoşlanır.
10. Çocuk ev kurallarındaki deği- $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$
şikliklere uymakta zorluk çe-
ker.
11. Çocuk her gün hemen hemen ay- $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$
nı zamanlarda dışkısını yapar.
12. Çocuk yeni şeyleri denemekten $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$
hoşlanır.
13. Çocuk müzik dinlerken veya TV $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$
seyrederken sakince oturur.
14. Çocuk yemek sırasında masadan $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$
kalkar veya kalkmak ister.
15. Plânlardaki değişiklikler $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$
çocuğu huzursuz eder.
16. Çocuk annenin giyimindeki ufak $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$
değişiklikleri farkeder (elbi-
se, saç şekli vs.).
17. Çocuk birşeyle meşgulken çağ- $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$
rıldığıının farkına varmaz.

Hemen hemen Ender Genellikle Genellikle Sık Hemen hemen
hiç Olarak Yapmaz Yapar Olarak her zaman

18. Çocuk anne-babasının hafif tenkitlerinden (kaş çatma, veya baş sallama) etkilenir.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

19. Çocuk oyun arkadaşları ile tartışmalarını birkaç dakika içinde halleder.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

20. Çocuk olumlu ve olumsuz herşeye kuvvetli tepki gösterir.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

21. Çocuk okula başladığı ilk üç gün annesinden ayrılmakta güçlük çekmiştir.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

22. Çocuk anne babasının açıklamalarındaki incelikleri (örneğin neyi ima ettiklerini) kavrar.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

23. Çocuk yatağa konar konmaz uykuya dalar.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

24. Çocuk yeni yerleri araştırırken aktif davranır.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

25. Çocuk bildiği yerlerden çok yeni yerlere gitmekten hoşlanır.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

26. Çocuk beklerken sessizce oturur.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

Hemen hemen hiç	Ender Olarak	Genellikle Yapmaz	Genellikle Yapar	Sık Olarak	Hemen hemen her zaman
27. Çocuk bir kitabı okuyarak ya da resimlerine bakarak 1 saatten fazla oyalanır.			$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$		
28. Çocuk kendi seviyesine uygun yeni şeyleri kolaylıkla ve çabukça öğrenir.			$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$		
29. Çocuk eve tanımadığı misafirler geldiği zaman gülümser veya güler.			$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$		
30. Çocuk ödüllendirilince kolayca heyecanlanır.			$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$		
31. Çocuk yabancılarla kolayca kaynaşır.			$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$		
32. Çocuk hareketsiz olması gerektiği zaman sabırsızlanır (yerinde duramaz).			$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$		
33. Çocuk oyuncaklarından ve oyunlarından sıkıldığını ve bıktığını söyler.			$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$		
34. Çocuk anne ve babasının bir isteğini yerine getirmek için oyunu kesildiğinde kızar.			$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$		
35. Çocuk bir işi başarınca kadar dener.			$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$		

Hemen hemen Ender Genellikle Genellikle Sık Hemen hemen
hiç Olarak Yapmaz Yapar Olarak her zaman

27. Çocuk bir kitabı okuyarak
ya da resimlerine bakarak
1 saatten fazla oyalanır.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

28. Çocuk kendi seviyesine uygun
yeni şeyleri kolaylıkla ve
çabukça öğrenir.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

29. Çocuk eve tanımadığı misa-
firler geldiği zaman gülüm-
ser veya güler.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

30. Çocuk ödüllendirilince kolay-
ca heyecanlanır.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

31. Çocuk yabancılarla kolayca
kaynaşır.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

32. Çocuk hareketsiz olması ge-
rektiği zaman sabırsızla-
nır (yerinde duramaz).

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

33. Çocuk oyuncaklarından ve oyun-
larından sıkıldığını ve bı-
tığını söyler.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

34. Çocuk anne ve babasının bir
isteğini yerine getirmek i-
çin oyunu kesildiğinde kızar.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

35. Çocuk bir işi başarınca
kadar dener.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

Hemen hemen hiç	Ender Olarak	Genellikle Yapmaz	Genellikle Yapar	Sık Olarak	Hemen hemen her zaman
36. Çocuk her akşam hemen hemen aynı miktarda yemek yer.					
37. Alışılmamış gürültüler (siren sesi, gök gürültüsü gibi) çocuğun davranışını durdurur.					
38. Çocuk yorgun olduğu zaman şikâyet eder.					
39. Çocuk yeni bir oyuncak veya oyuna karşı hemen aynı gün ilgisini kaybeder.					
40. Çocuk ilginç bir işle yarım saat veya daha fazla yoğun bir biçimde meşgul olur.					
41. Çocuk incindiği zaman aşırı derecede ağlar.					
42. Çocuk kendisine yapılan şakalara, hafif takılmalara şiddetli tepki gösterir.					
43. Çocuk tanımadığı yaşlıtlarına yaklaşır.					
44. Çocuk oyuncakları ve oyunlarıyla ile sakince oynar.					
45. Çocuk duygularını açıkça ortaya koyar.					

Hemen hemen Ender Genellikle Genellikle Sık Hemen hemen
hiç Olarak Yapmaz Yapar Olarak her zaman

46. Çocuk bir şeyi başardığı zaman çok heveslenir ve herkese göstermek ister. $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$
47. Çocuk yatma zamanı geldiğinde uykuludur. $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$
48. Çocuk başka birşey dikkatini çektiği zaman yaptığı işi bırakır. $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$
49. Çocuk yemek zamanı aç olur. $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$
50. Çocuk kendinden emin oluncaya kadar birşeye atılmaktan çekinir. $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$
51. Çocuk kapının önünden birisi geçtiğinde bakar. $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$
52. Çocuk her zaman seyrettiği bir TV programını kaçırdığı zaman üzülür. $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$
53. Çocuk bir başarısızlık karşısında şiddetli tepki gösterir (ağlar veya şikayet eder). $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$
54. Çocuk bir-iki denemeden sonra yeni yiyecekleri kabul eder. $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$
55. Çocuk yeni durumlara uymakta güçlük çeker. $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$

Hemen hemen Ender Genellikle Genellikle Sık Hemen hemen
hiç Olarak Yapmaz Yapar Olarak her zaman

56. Çocuk birkaç kere sert şekilde cezalandırılınca hatalı davranmaktan kaçınır. $\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$
57. Çocuk telefon, kapı zili gibi seslere duyarlıdır ve hemen bakar. $\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$
58. Çocuk içeride sakin oynamak yerine dışarıda aktif oyunu tercih eder. $\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$
59. Çocuk buz gibi soğuk değilse süt ya da diğer içeceklerden hoşlanmaz. $\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$
60. Çocuk yiyeceklerin tadındaki değişiklikleri farkeder. $\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$
61. Çocuk günlük işlerindeki değişikliklere kolaylıkla uyum gösterir. $\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$
62. Çocuk hergün kahvaltıda hemen hemen aynı miktarda yer. $\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$
63. Çocuk karşılaştığı engelleri (aksilikleri) kolaylıkla aşar. $\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$
64. Çocuk engellendiği zaman ağlar veya huysuzlanır. $\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$
65. Çocuk daha önce cezalandırıldığı bir davranışı tekrar eder. $\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

Hemen hemen Ender Genellikle Genellikle Sık Hemen hemen
hiç Olarak Yapmaz Yapar Olarak her zaman

66. Çocuk oynarken telefon çaldığında bakar. $\frac{_}{1} : \frac{_}{2} : \frac{_}{3} : \frac{_}{4} : \frac{_}{5} : \frac{_}{6}$
67. Çocuk yeni yiyecekleri denemeye isteklidir. $\frac{_}{1} : \frac{_}{2} : \frac{_}{3} : \frac{_}{4} : \frac{_}{5} : \frac{_}{6}$
68. Çocuk yeni şeyleri denemeden önce cesaretlendirilmeye ihtiyaç duyar. $\frac{_}{1} : \frac{_}{2} : \frac{_}{3} : \frac{_}{4} : \frac{_}{5} : \frac{_}{6}$
69. Çocuk üşüttüğü veya midesi bozulduğu zaman ağlar veya sızlanır. $\frac{_}{1} : \frac{_}{2} : \frac{_}{3} : \frac{_}{4} : \frac{_}{5} : \frac{_}{6}$
70. Çocuk istediği yere gitmek için koşar. $\frac{_}{1} : \frac{_}{2} : \frac{_}{3} : \frac{_}{4} : \frac{_}{5} : \frac{_}{6}$
71. Çocuk anne babasının talimatlarını dinlerken dikkati dağılır veya azalır. $\frac{_}{1} : \frac{_}{2} : \frac{_}{3} : \frac{_}{4} : \frac{_}{5} : \frac{_}{6}$
72. Çocuk oyun sırasında arkadaşlarından birine kızar. $\frac{_}{1} : \frac{_}{2} : \frac{_}{3} : \frac{_}{4} : \frac{_}{5} : \frac{_}{6}$
73. Çocuk güç bir işi yapmaya çalışırken kolayca vazgeçmez. $\frac{_}{1} : \frac{_}{2} : \frac{_}{3} : \frac{_}{4} : \frac{_}{5} : \frac{_}{6}$
74. Çocuk anne babadan gelen hafif onaya (başıyla evet deme veya gülümseme gibi) tepki verir. $\frac{_}{1} : \frac{_}{2} : \frac{_}{3} : \frac{_}{4} : \frac{_}{5} : \frac{_}{6}$
75. Çocuk öğünler arasında "yiyecek birşey" ister. $\frac{_}{1} : \frac{_}{2} : \frac{_}{3} : \frac{_}{4} : \frac{_}{5} : \frac{_}{6}$

Hemen hemen Ender Genellikle Genellikle Sık Hemen hemen
hiç Olarak Yapmaz Yapar Olarak her zaman

76. Çocuk günboyu görmediği anne ve babasını karşılamak için hararetle koşar.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

77. Çocuk yan odada ses işittiği zaman bakar.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

78. Çocuk anne babası tarafından bir isteği reddedildiğinde kaşığı çıkar.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

79. Çocuk kitap okurken veya resimlerine bakarken etraftaki gürültüye aldırılmaz.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

80. Çocuk daha önceden kabul eder gibi görüldüğü yiyecekten hoşlanmaz.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

81. Çocuk anne veya babası odaya girdiğinde yaptığı işi bırakıp bakar.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

82. Çocuk incindiği zaman birkaç dakikadan fazla ağlar.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

83. Çocuk uzun bir TV programını (1 saat veya daha fazla) başka bir şey yapmak için kalkmadan seyreder.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

84. Çocuk hafta sonları ve tatil günlerinde aynı saatte kendiliğinden uyanır.

$\frac{1}{1} : \frac{2}{2} : \frac{3}{3} : \frac{4}{4} : \frac{5}{5} : \frac{6}{6}$

Hemen hemen hiç	Ender Olarak	Genellikle Yapmaz	Genellikle Yapar	Sık Olarak	Hemen hemen her zaman
85. Çocuk kendi yaptığı işle ilgili olmayan seslere veya gürültülere tepki verir.					
86. Çocuk yeni misafirlerden kaçınır, çekinir.					
87. Çocuk kendisine bir hikâye okunduğu sırada sabırsızdır.					
88. Çocuk küçük düşmeler veya çarpmalarda keyfi kaçar veya ağlar.					
89. Çocuk çevresindeki konuşmaları dinlemek için yaptığı işe ara verir.					
90. Çocuk bitirmediği bir oyunu bırakmak istemez.					
91. Çocuk yan odada bir konuşma olduğunda uykuya dalabilir					
92. Çocuk yeni bir oyuncak veya oyunla karşılaştığında aşırı heyecanlanır.					
93. Çocuk anne babası ona bir şey açıklamaya çalışırken başından sonuna kadar dikkatle dinler.					

Hemen hemen Ender Genellikle Genellikle Sık Hemen hemen
hiç Olarak Yapmaz Yapar Olarak her zaman

94. Çocuk öylesine hızlı konuşur
ki bazen anlamak güç olur. $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$

95. Çocuk yemek sırasında kapı
zili veya telefona bakmak
için sofradan kalkmak ister. $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$

96. Çocuk o gün okulda olan veya
oyun arkadaşlarıyla olan
olaylardan şikayet eder. $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$

97. Çocuk anne babası tarafın-
dan bir iş yapması istendi-
ğinde kaşlarını çatır. $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$

98. Çocuk yeni durumlarda çekin-
gen davranır. $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$

99. Çocuk TV deki çizgi filmleri
veya komik filmleri seyreder-
ken katıla katıla güler. $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$

100. Çocuk üzgün veya huysuz oldu-
ğunda bütün gün aksilenir. $\frac{\quad}{1} : \frac{\quad}{2} : \frac{\quad}{3} : \frac{\quad}{4} : \frac{\quad}{5} : \frac{\quad}{6}$

DAVRANIŞ STİLİ ANKETİ DEĞERLENDİRME FORMU

İkhtisat	İhtimalk	Yaklaşım Cevapları	Uyumluluk	Teşkilatın Yorumları	Kuyların Aileleri	Özellik Değerleri Dönemlik	Özellik Değerleri Dönemlik	Yorumları Evi
4 1 2 3 4 5 6	3 1 5 4 3 2 1	3 1 5 4 3 2 1	3 1 5 4 3 2 1	3 1 5 4 3 2 1	3 1 5 4 3 2 1	3 1 5 4 3 2 1	3 1 5 4 3 2 1	3 1 5 4 3 2 1
6 1 5 4 3 2 1	5 1 2 3 4 5 6	5 1 2 3 4 5 6	5 1 2 3 4 5 6	5 1 2 3 4 5 6	5 1 2 3 4 5 6	5 1 2 3 4 5 6	5 1 2 3 4 5 6	5 1 2 3 4 5 6
8 1 2 3 4 5 6	6 1 2 3 4 5 6	6 1 2 3 4 5 6	6 1 2 3 4 5 6	6 1 2 3 4 5 6	6 1 2 3 4 5 6	6 1 2 3 4 5 6	6 1 2 3 4 5 6	6 1 2 3 4 5 6
13 6 5 4 3 2 1	11 6 5 4 3 2 1	12 6 5 4 3 2 1	10 1 2 3 4 5 6	10 1 2 3 4 5 6	10 1 2 3 4 5 6	10 1 2 3 4 5 6	10 1 2 3 4 5 6	10 1 2 3 4 5 6
14 1 2 3 4 5 6	15 1 2 3 4 5 6	15 1 2 3 4 5 6	15 1 2 3 4 5 6	15 1 2 3 4 5 6	15 1 2 3 4 5 6	15 1 2 3 4 5 6	15 1 2 3 4 5 6	15 1 2 3 4 5 6
24 1 2 3 4 5 6	23 6 5 4 3 2 1	21 1 2 3 4 5 6	20 1 2 3 4 5 6	20 1 2 3 4 5 6	20 1 2 3 4 5 6	20 1 2 3 4 5 6	20 1 2 3 4 5 6	20 1 2 3 4 5 6
26 6 5 4 3 2 1	25 6 5 4 3 2 1	25 6 5 4 3 2 1	26 6 5 4 3 2 1	26 6 5 4 3 2 1	26 6 5 4 3 2 1	26 6 5 4 3 2 1	26 6 5 4 3 2 1	26 6 5 4 3 2 1
32 1 2 3 4 5 6	31 6 5 4 3 2 1	31 6 5 4 3 2 1	31 6 5 4 3 2 1	31 6 5 4 3 2 1	31 6 5 4 3 2 1	31 6 5 4 3 2 1	31 6 5 4 3 2 1	31 6 5 4 3 2 1
44 6 5 4 3 2 1	47 6 5 4 3 2 1	47 6 5 4 3 2 1	47 6 5 4 3 2 1	47 6 5 4 3 2 1	47 6 5 4 3 2 1	47 6 5 4 3 2 1	47 6 5 4 3 2 1	47 6 5 4 3 2 1
58 1 2 3 4 5 6	59 1 2 3 4 5 6	59 1 2 3 4 5 6	59 1 2 3 4 5 6	59 1 2 3 4 5 6	59 1 2 3 4 5 6	59 1 2 3 4 5 6	59 1 2 3 4 5 6	59 1 2 3 4 5 6
70 1 2 3 4 5 6	75 1 2 3 4 5 6	75 1 2 3 4 5 6	75 1 2 3 4 5 6	75 1 2 3 4 5 6	75 1 2 3 4 5 6	75 1 2 3 4 5 6	75 1 2 3 4 5 6	75 1 2 3 4 5 6
87 1 2 3 4 5 6	84 6 5 4 3 2 1	86 1 2 3 4 5 6	80 1 2 3 4 5 6	80 1 2 3 4 5 6	80 1 2 3 4 5 6	80 1 2 3 4 5 6	80 1 2 3 4 5 6	80 1 2 3 4 5 6
94 1 2 3 4 5 6	92 1 2 3 4 5 6	92 1 2 3 4 5 6	92 1 2 3 4 5 6	92 1 2 3 4 5 6	92 1 2 3 4 5 6	92 1 2 3 4 5 6	92 1 2 3 4 5 6	92 1 2 3 4 5 6
TOTAL								
FACTOR								
ÇARPIM								
TOPLAMI								
İhtimalk								
Yaklaşım Cevapları								
Uyumluluk								
Teşkilatın Yorumları								
Kuyların Aileleri								
Özellik Değerleri Dönemlik								
Özellik Değerleri Dönemlik								
Yorumları Evi								

TOTAL
FACTOR
ÇARPIM
TOPLAMI
İhtimalk
Yaklaşım Cevapları
Uyumluluk
Teşkilatın Yorumları
Kuyların Aileleri
Özellik Değerleri Dönemlik
Özellik Değerleri Dönemlik
Yorumları Evi

DAVRANIŞ STİLİ ANKETİ-Profil Kâğıdı

3-7 yaş çocukları için

Çocuğun adı _____ Değerlendirme Tarihi _____

Değerlendirmedeki yaşı: _____ sene _____ ay Cinsiyeti _____

Puanlama kâğıdından elde edilen kategori puanları:

Profil: İşareti uygun kutunun içine yerleştiriniz.

	Akti- vite	Rit- miklik	Yakın- lık/Çe- kingen- lik	Uyum- luluk	Tepki- lerin Yoğun- luğu	Huy	Dik- kat Dağı- lımı	Dik- kat Dağı- nıklığı	Uyarıl- ma Eşi- ği
6	Yük- sek	Ritmik Değil	Çekin- gen	Yavaş	Yoğun	Olum-Sü- suz	Sü- rekli		Alçak
1 S.D	4.70	3.70	3.75	3.38	4.87	4.04	3.74	4.81	4.67
Orta- lama	4.01	2.99	2.93	2.80	4.31	3.28	3.05	4.06	4.09
1 S.D	3.32	2.28	2.11	2.22	3.75	2.52	2.36	3.31	3.51
1	Alçak	Çok ritmik	Yakın	Çok uyumlu	Hafii	Olum- lu	Çok sürekli		Yük-

DAVRANIŞ STİLİ ANKETİ İÇİN ARAŞTIRMA DENEKLERİNDE EDİLEN BABALAR İÇİN NORM TABLOSU

YÜZDELİK		HAM PUANLAR									
PUAN	Aktivite Ritmik-lik	Yakınlaş./Cekingen.	Uyum-luluk	Tepkilerin Yoğunluğu	Uyarıl. Eşiği	Huyların Niteliği	Dikkat Dağılımı	Dik.Süre./Devamlılık			
99	5.29	4.54	4.16	5.80	5.02	4.82	5.66	5.31			
95	4.90	4.03	3.74	5.32	4.50	4.32	5.16	4.94			
90	4.68	3.75	3.51	5.07	4.22	4.05	4.89	4.73			
85	4.54	3.57	3.36	4.90	4.03	3.87	4.72	4.60			
80	4.43	3.42	3.24	4.76	3.88	3.72	4.57	4.49			
75	4.33	3.29	3.14	4.64	3.75	3.60	4.45	4.40			
70	4.24	3.18	3.04	4.53	3.63	3.48	4.34	4.32			
65	4.17	3.08	2.96	4.44	3.53	3.39	4.24	4.24			
60	4.08	2.98	2.88	4.34	3.42	3.28	4.14	4.17			
55	4.02	2.89	2.80	4.26	3.33	3.20	4.05	4.10			
50	3.94	2.79	2.72	4.17	3.23	3.10	3.96	4.03			
45	3.86	2.69	2.64	4.08	3.13	3.00	3.87	3.96			
40	3.79	2.60	2.56	3.99	3.04	2.91	3.78	3.89			
35	3.71	2.50	2.48	3.90	2.93	2.81	3.68	3.82			
30	3.64	2.40	2.40	3.81	2.83	2.72	3.58	3.74			
25	3.55	2.29	2.30	3.70	2.71	2.60	3.47	3.66			
20	3.45	2.16	2.20	3.58	2.58	2.48	3.35	3.57			
15	3.34	2.01	2.08	3.44	2.43	2.33	3.20	3.46			
10	3.20	1.83	1.93	3.27	2.24	2.15	3.03	3.33			
5	2.98	1.55	1.70	3.02	1.96	1.88	2.76	3.12			
1	2.59	1.04	1.28	2.54	1.44	1.38	2.26	2.75			

DAVRANIŞ STİLİ ANKETİ İÇİN ARAŞTIRMA DENEKLERİNDEN ELDE EDİLEN ANNELER İÇİN NORM TABLOSU

YÜZDELİK		HAM PUANLAR									
PUAN	Aktivite Ritmiklik	Yakınlaş./Çekingen.	Uyumluluk	Tepkilerin Yoğunluğu	Uyarıl. Eşiği	Huyların Niteliği	Dikkat Dağılımı	Dik.Süre./Devamlılık			
99	5.62	4.64	4.84	4.15	5.61	5.05	4.66	5.81	5.44		
95	5.15	4.16	4.28	3.76	5.23	4.53	4.19	5.30	5.05		
90	4.89	3.90	3.98	3.54	5.03	4.25	3.93	5.02	4.83		
85	4.73	3.73	3.78	3.40	4.89	4.07	3.77	4.84	4.69		
80	4.59	3.59	3.62	3.29	4.78	3.92	3.63	4.69	4.58		
75	4.47	3.47	3.48	3.19	4.69	3.79	3.51	4.56	4.48		
70	4.37	3.36	3.36	3.10	4.60	3.68	3.41	4.45	4.39		
65	4.28	3.27	3.25	3.03	4.53	3.58	3.32	4.35	4.32		
60	4.18	3.17	3.14	2.94	4.45	3.47	3.22	4.25	4.23		
55	4.10	3.08	3.04	2.88	4.38	3.38	3.14	4.16	4.17		
50	4.01	2.99	2.93	2.80	4.31	3.28	3.05	4.06	4.09		
45	3.92	2.90	2.82	2.72	4.24	3.18	2.96	3.96	4.01		
40	3.84	2.81	2.72	2.65	4.17	3.09	2.88	3.87	3.94		
35	3.74	2.71	2.61	2.57	4.09	2.98	2.78	3.77	3.86		
30	3.65	2.62	2.50	2.50	4.02	2.88	2.69	3.67	3.79		
25	3.55	2.51	2.38	2.41	3.93	2.77	2.59	3.56	3.70		
20	3.43	2.39	2.24	2.31	3.84	2.64	2.47	3.43	3.60		
15	3.29	2.25	2.08	2.20	3.73	2.49	2.33	3.28	3.49		
10	3.13	2.08	1.88	2.06	3.59	2.31	2.17	3.10	3.35		
5	2.87	1.82	1.58	1.84	3.39	2.03	1.91	2.82	3.13		
1	2.40	1.34	1.02	1.45	3.01	1.51	1.44	2.31	2.74		

OKULÖNCESİ DAVRANIŞ ENVANTERİ

Aşağıda okulöncesi çocukların sıklıkla gösterdikleri davranışların bir listesi yer almaktadır. Her davranışın yanında "Uygun Değildir", "Bazen uygundur", "Uygundur" şeklinde 3 tane kolon yer almaktadır. Eğer çocuk tanımlanan davranışı sıklıkla ya da çok fazla ortaya koyuyorsa "Uygundur" kolonundaki boşluğa "X" işareti koyunuz. Eğer çocuk tanımlanan davranışı daha az ya da daha seyrek ortaya koyuyorsa "Bazen uygundur" kolonundaki boşluğa "X" işareti koyunuz. Eğer sizce çocuk tanımlanan davranışı göstermiyorsa "Uygun değildir" kolonundaki boşluğa "X" işareti koyunuz.

Lütfen her davranış için sadece bir tane "X" koyunuz.

	Uygun Degildir	Bazen uy- gundur	Uygun- dur
1. Yerinde durmaz. Koşuşturur veya zıplar. Hareketsiz duramaz.	_____	_____	_____
2. Kıpır kıpır, rahat durmayan çocuk.	_____	_____	_____
3. Kendisine ait ya da başkasına ait olan eşyalara zarar verir.	_____	_____	_____
4. Diğer çocuklarla kavga eder.	_____	_____	_____
5. Diğer çocuklar tarafından fazla sevilmez.	_____	_____	_____

	Uygun Degildir	Bazen Uy- gundur	Uygun- dur
6. Endişelidir. Pek çok şeyi kendine dert eder.	_____	_____	_____
7. Birçok şeyi tek başına, kendi kendine yapmayı tercih eder.	_____	_____	_____
8. Çabuk sinirlenir, kont- den çıkar.	_____	_____	_____
9. Dertli, mutsuz, ağlamak- lı veya sıkıntılı görü- nür.	_____	_____	_____
10. Yüzünde ve vücudunda ti- ke benzer hareketler var- dır.	_____	_____	_____
11. Tırnaklarını yer	_____	_____	_____
12. İtaat etmez, söz din- lemez.	_____	_____	_____
13. Dikkati kısa süreli ve zayıftır.	_____	_____	_____
14. Yeni şeylerden ve olay- lardan korkma eğilimi gösterir.	_____	_____	_____
15. Müşkölpesenttir, "kılı kırk yarar".	_____	_____	_____
16. Yalan söyler.	_____	_____	_____

	Uygun Degildir	Bazen Uy- gundur	Uygun- dur
17. Bu sene altını kirletmiş veya ıslatmıştır.	_____	_____	_____
18. Kekeler.	_____	_____	_____
19. Başka konuşma bozuklukları vardır.	_____	_____	_____
20. Diğer çocuklara "efe-lik" taslar.	_____	_____	_____
21. Dikkatsizdir.	_____	_____	_____
22. Oyuncaklarını paylaşmaz.	_____	_____	_____
23. Çabucak ağlar.	_____	_____	_____
24. Başkalarını suçlar.	_____	_____	_____
25. Çok çabuk pes eder, vazgeçer.	_____	_____	_____
26. Başkalarına karşı düşüncesizdir.	_____	_____	_____
27. Olağandışı cinsel davranışlar.	_____	_____	_____
28. Diğer çocukları tekme-ler, ısırır, vurur.	_____	_____	_____
29. Dalar gider.	_____	_____	_____
30. Bu çocuğun davranış problemleri olduğunu düşünüyor musunuz?	_____	_____	_____

EK 6

OKULÖNCESİ DAVRANIŞ ENVANTERİ İÇİN ARAŞTIRMA
DENEKLERİNDEN ELDE EDİLEN NORM TABLOSU

YÜZDELİK PUAN	HAM PUANLAR			
	TOPLAM	1.BOYUT	2.BOYUT	3.BOYUT
99	37.12	18.11	11.59	9.00
95	31.06	14.42	9.65	7.53
90	27.76	12.41	8.59	6.73
85	25.63	11.11	7.90	6.22
80	23.84	10.02	7.33	5.78
75	22.33	9.10	6.85	5.42
70	20.99	8.28	6.42	5.09
65	19.83	7.58	6.05	4.81
60	18.59	6.82	5.64	4.51
55	17.52	6.17	5.30	4.25
50	16.36	5.46	4.93	3.97
45	15.20	4.75	4.56	3.69
40	14.13	4.10	4.22	3.43
35	12.89	3.34	3.81	3.13
30	11.73	2.64	3.44	2.85
25	10.39	1.82	3.01	2.52
20	8.88	0.90	2.53	2.16
15	7.09	- 0.19	1.96	1.72
10	4.96	- 1.49	1.27	1.21
5	1.66	- 3.50	0.21	0.41
1	- 4.40	- 7.19	- 1.73	- 1.06

Ö Z G E Ç M İ Ş

1964 yılında İzmir'de doğdum. İlk öğrenimimi Gazi İlkokulu'nda, orta ve lise öğrenimimi İzmir Özel Amerikan Kız Lisesi'nde tamamladım. 1982 yılında Ege Üniversitesi Psikoloji Bölümüne girdim. 1986 yılında psikoloji lisans eğitimimi tamamladım. Daha sonra Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün Psikoloji Anabilim dalına bağlı Gelişim Psikolojisi'nde açmış olduğu sınavı kazanarak, Yüksek Lisans öğrenimime başladım.